

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Diplomová práce

2019

Nina Mrnková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Kalendář česko-židovský 1930–1938

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Nina Mrnková

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 4. 1. 2019

Nina Mrnková

Bibliografický záznam

MRNKOVÁ, Nina. *Kalendář česko-židovský 1930-1938*. Praha, 2019. X s.
Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut
komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce
doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Rozsah práce: 115 981

Anotace

Práce se zabývá českožidovskou ročenkou *Kalendář česko-židovský* od roku 1930 do posledního čísla v roce 1938. Cílem bylo přinést do kontextu zasazený přehled redakce, vydavatele, formu a obsah v určeném období. Autorka mapuje situaci národní a náboženské identity v souvislosti s židovským obyvatelstvem v Čechách, přičemž největší pozornost věnuje českožidovskému hnutí, jakožto vydavateli zkoumaného tisku. Součástí práce je dále popis formálních náležitostí dané ročenky, včetně popisu kalendářů jako typu média, její transformace od počátků vydávání v roce 1886, a vydavatele kalendáře, Akademického spolku Kapper. Představen je také redakční kruh v čele se spisovatelem Egonem Hostovským a dalšími vedoucími redaktory, stručněji je popsán také redakční kruh a významní či zajímaví přispěvatelé. Práce se dále věnuje obsahové stránce kalendáře, tzv. beletristické a praktické části. Speciální pozornost je věnována článkům komentující dění ve 30. letech v Německu a vliv tohoto dění na židovskou otázku u nás. Soustředí se i na historický kontext 30. let a shrnuje důvody, proč přestal *Kalendář česko-židovský* vycházet. Výsledkem práce by měl být ucelený pohled na tuto platformu česko-židovského asimilačního hnutí v daném časovém období.

Annotation

This thesis explores Czech-jewish yearly *Czech-jewish calendar* in its last phase from years 1930 to 1938. The main goal was to present this medium in historical context and introduce its editorial staff, publisher, form and content in said time frame. Author describes national and religious identity of jewish communities in Bohemia and focuses mainly on the Czech-jewish movement – the publisher of the medium in question. The thesis then focuses on formal elements of the calendar, including description of calendars as a media type, history of the medium from its first publishing in 1886 and its publisher, Academical Club Kapper. Editorial staff is also presented, focusing on writer Egon Hostovský, other chief editors and discussing other interesting and significant contributors. The thesis is also describing content of the medium, which is divided into fiction/factual literature and practical part. This part also focuses on articles regarding rising antisemitism in Germany and its influence on jewish communities in Czechoslovakia. Author describes

historical context before the beginning of the second world war and concludes what led to the end of the *Czech-jewish calendar*. The goal was to fully describe one of the most important medium of Czech-jewish movement and its purpose in given timeframe.

Klíčová slova

Čechožidé. Kalendář česko-židovský. Kalendář. První republika. Židé. Egon Hostovský.

Keywords

Czech-jews. Czech-jewish calendar. Calendar. First republic. Jews. Egon Hostovsky.

Czech-jewish calendar 1930–1938

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Barbaře Köpplové, Csc. za pomoc s výběrem tématu práce a předání zájmu o studium historie jako takové. Děkuji také Knihovně Židovského muzea v Praze a jejím vstřícným pracovníkům za poskytnutí velkého množství potřebných zdrojů.

Obsah

Úvod	2
1 Metodika práce	5
1.1 Vymezení terminologie	5
1.2 Práce s historickými prameny	6
2 Historické zakotvení	8
2.1 Kultura a žurnalistika	9
3 Identita židů v Čechách	13
3.1 Němečtí židé	14
3.2 Sionisté	16
3.2.1 Sionistický tisk a Židovský kalendář	17
3.3 Českožidovské asimilační hnutí	20
3.4 Českožidovský tisk	27
3.4.1 Rozvoj	30
4 Kalendář česko-židovský	32
4.1 Kalendáře jako specifický druh tisku	32
4.2 Vydavatel	35
4.3 Vznik titulu a jeho proměny do roku 1930	38
4.4 Forma	40
5 Redakce	42
5.1 Jan Münzer (1898–1950)	42
5.2 Egon Hostovský (1908–1973)	43
5.3 Hanuš Bonn (1913–1941)	47
5.4 Redakční kruh	49
5.5 Mimoredakční přispěvatelé	50
6 Obsah Kalendáře česko-židovského	54
6.1 Poezie a próza	55
6.2 Naučné a osvětové články	56
6.3 Jubilejní příspěvky a praktická část	58
6.4 Reflexe německé politiky	59
7 Konec 30. let	62
Závěr	65
Summary	66
Použité prameny a literatura	68
Archivní prameny	68
Dobový tisk	68
Literatura	70
Internetové zdroje	72
Závěrečné práce	73
Teze Diplomové práce	74
Seznam příloh	75

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá *Kalendářem česko-židovským*, ročenkou, která měla velký význam pro českožidovskou komunitu v Praze a v Čechách již od konce 19. století. *Kalendář česko-židovský* začal poprvé vycházet v roce 1881 jako platforma českožidovského asimilačního hnutí. Jednalo se o první česky psaný židovský tisk, který měl za úkol šířit myšlenky asimilačního hnutí, tedy těch židů, kteří se hlásili k české národnosti. Cílem práce je přiblížit význam *Kalendáře česko-židovského* pro českožidovskou komunitu, nastínit obsah, redakci a uvést ho v kontextu společenských změn 30. let.

Mezi členy a příznivce českožidovské komunity patřilo mnoho známých novinářů a osobností První republiky. Z centra asimilačního hnutí vzešlo například periodikum *Tribuna*, ve které se realizovali Milena Jesenská nebo Ferdinand Peroutka. Mnoho Čechožidů se hlásilo k politice Tomáše Garrigua Masaryka ještě před vznikem republiky a v meziválečném období pak podporovalo hradní politiku. Z první generace angažovaných Čechožidů pár také přispívalo do *Času* a dalšího realistického periodika *Nашe Doba*, např. Otakar Guth, Eduard Lederer nebo Viktor Vohryzek, kteří se všichni velkou mírou podíleli i na chodu *Kalendáře*. Velká část českožidovských asimilantů zemřela kvůli svému židovskému původu za druhé světové války a jejich význam pro československou politiku a žurnalistiku tak bývá zapomenut, ačkoliv se jednalo o významné osobnosti tehdejšího veřejného života. *Kalendář česko-židovský* byl jejich vlajkovou lodí, první a nejdůležitější platformou asimilačního hnutí a jako takový si zaslouží podrobný rozbor.

Úvodní kapitola popisuje práci se zdroji a ujasňuje terminologii používanou v této práci. Následující dvě kapitoly se věnují dobovému kontextu 30. let, se zaměřením na relevantní události z hlediska židovského obyvatelstva a na vývoj vztahu k židovskému obyvatelstvu u nás i v Německu. Podrobněji je pak vysvětlen kontext z hlediska židovských komunit, fungujících v Praze, potažmo v Čechách. Důraz je v tomto případě dán na asimilační hnutí a jeho představitele, cíle a porovnání s komunitou sionistickou a německou. Menší pozornost je věnována německy psanému tisku, práce se z jazykových důvodů věnuje převážně česky psaným židovským periodikům.

Práce se zabývá jeho historií jako prvního česky psaného židovského periodika a

blíže se zaměřuje na jeho redakci ve 30. letech. Během 30. let se v redakci *Kalendáři česko-židovském* vystřídalo mnoho osobností, přičemž jako nejvýznamnější bývá uváděn Egon Hostovský, který vedl jeho redakci sedm let. Část pravidelných přispěvatelů nebyla židovského vyznání, a je třeba vyzdvihnout fakt, že v období společenských změn 30. let do židovského periodika přispívali tito autoři i přes narůstající nevoli většinové části společnosti vůči židům. Zmiňme na tomto místě například katolického básníka Jana Zahradníčka.

Práce popisuje obsah hlavních částí periodika, tzn. části beletristické, spolkové a praktické, přičemž se kvůli významu soustředí především na část beletristickou. Její obsahové představení je pak druhou nejvýznamnější částí práce. Větší pozornost je věnována odborným článkům, protože jakkoliv je studované periodikum cenným zdrojem pro studium kulturních a uměleckých směrů, poezie a próza neposkytuje dostatečný vhled do myšlenek českožidovského hnutí a odráží spíše židovskou a českou literární scénu. Literární rozbor je disciplínou pro jiné texty a v tomto ohledu může čtenáři poskytnou stručnou analýzu příspěvek Lucie Kroulíkové v knize *Cizí a blízcí*, který také popisuje *Kalendář česko-židovský* pod redakcí Egona Hostovského a Hanuše Bonna a zaměřuje se především na obsah, nebo kalendáři věnovaná kapitola v knize *Literatura s Hvězdou Davidovou* od Mikuláška, Glosíkové a Schulze (viz seznam literatury v závěru práce).

Závěrečná kapitola před shrnutím poznatků symbolicky uvádí do kontextu závěr 30. let a poslední kapitolu českožidovského hnutí. Shrnuje také omezení týkající se židovské populace i tisku všeobecně.

Ačkoliv je hlavní pozornost této práce zaměřena na 30. léta, *Kalendář česko-židovský* poprvé vyšel v roce 1881, tedy v době od první republiky diametrálně odlišné. V důsledku první světové války, rozpadu Rakouska-Uherska a obecně konce „dlouhého“ 19. století se Evropa 20. století rychle promění na poli výtvarném, mediálním, politickém. Stát a kontext, ve kterém vznikl a byl potřeba *Kalendář česko-židovský*, již ve 30. letech neexistuje. Pro vysvětlení kontextu 70. a 80. let 19. století pro tuto práci poslouží náčrt židovské identity a vývoj různých komunit v rámci českého židovstva ve třetí kapitole, a také podkapitola 4.2, která pojednává o vzniku Spolku českých akademiků-židů, vydavatele *Kalendáře česko-židovského*. Hlubší analýzu tohoto období z židovské perspektivy poskytuje například publikace Tomáše Pěkného *Historie Židů v Čechách a na*

Moravě.

Oproti tezí byla práce rozdělena do více kapitol kvůli lepšímu přehledu a některá témata byla pro logickou posloupnost zařazena jinam. Přibyly samostatná kapitola zabývající se kalendáři jako svébytnými druhy tisku a sloužící vysvětlení formálních i obsahových náležitostí kalendáře námi zkoumaného.

Novou kapitolou je také část třetí, shrnující náhledy na židovskou identitu. *Kalendář česko-židovský* nemůže být podrobně zkoumán bez pochopení kontextu českožidovského hnutí, jeho vztahu se sionisty a německými židy žijícími v Čechách. Ačkoliv je toto téma zpracováno v další literatuře (viz podkapitola 1.2), slouží pro zkoumané periodikum, které je reflexí historie i osobností českožidovského asimilačního hnutí, jako nezbytný úvod.

Práce se nebude v samostatné kapitole zabývat obdobím druhé republiky na stránkách (česko)židovských médií. Ačkoliv je to téma zajímavé, vydalo by pravděpodobně na samostatnou práci, přičemž hlavním zdrojem by byl týdeník *Rozvoj* nebo *Židovské zprávy*, které ovšem nejsou předmětem této práce. Místo toho přibyly kapitola o závěru 30. let, druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava, která vysvětluje, proč rok 1938 byl posledním, kdy bylo zkoumané periodikum vydáváno, a skrze stručný nástin perzekuce židovského obyvatelstva a osudů těch, kteří se na ročence podíleli, vysvětluje, proč po válce nebylo jako mnoho jiných periodik obnoveno. V tezí je tato kapitola plánována na začátku, z hlediska časové posloupnosti ale byla přemístěna na konec textu. Místo samostatné kapitoly o přehledu židovského tisku ve zkoumané době byl relevantní tisk zmíněn v kapitole o identitě židů v Čechách, resp. v příslušných podkapitolách.

1 Metodika práce

1.1 Vymezení terminologie

Každý text o židovské identitě a národnosti by se měl vyjádřit k ortografické otázce týkající se psaní prvního písmene, tzn. vybrat si mezi variantami Žid a žid. Pro tuto práci, jejíž téma vychází právě ze snah českožidovského asimilačního hnutí o odlišení od skupin německých židů a sionistů, je tento rozdíl velmi podstatný. Zatímco všeobecný úzus se přiklání k variantě Žid, Židé, tato práce se kloní k užívání varianty žid, židé. Z ortografického hlediska definuje Internetová jazyková příručka Ústavu pro Jazyk český Akademie věd ČR označení Žid pro příslušníka národa a označení žid pro příslušníka židovského náboženského vyznání. Příručka uvádí následující: *V textech týkajících se holocaustu je namístě volit písmeno velké, neboť byli pronásledováni příslušníci národa (i žid, který se zřekl víry, byl stále Žid).*¹ Ačkoliv se práce dotýká i nacistické ideologie a narůstajícího antisemitismu 30. let, její primární zaměření je na asimilační hnutí, jehož členové, tzn. velká část redaktorů *Kalendáře česko-židovského*, se považovali za Čechy a židovství pro ně tedy spočívalo v náboženské víře, nikoliv v národní identitě. Opačná situace sice nastává v případě sionistů, pro zachování jednotného stylu a pro všeobecně větší přehlednost není ovšem výraz Židé používán ani v jejich případech.

V této práci je pro příslušníky českožidovského hnutí používáno výrazu Čechožidé, na kterém se shoduje Čapková, Pěkný i další autoři. Naopak např. Soukupová preferuje ve svých pracích název Češi-židé, který se ujal po první světové válce.

Název *Kalendáře česko-židovského* je také v literatuře používán v několika variantách, Oskar Donath například ve své dobové publikaci *Židé a židovství v české literatuře* (viz seznam literatury) používá název *Českožidovský kalendář*. V této práci je použit ten název, který převažuje na titulní straně periodika v letech 1930–1938, ačkoliv je třeba zmínit, že v posledních dvou ročnících je z názvu periodika vypuštěn spojovník. Možná je také zkratka KČŽ.

Tato práce pracuje s pojmy kalendář a almanach. V odborné literatuře mají oba výrazy několik různých významů, přičemž některé tyto definice se shodují. Voit definuje

¹ Velká písmena - jména živých bytostí a přídavná jména od nich odvozená. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, 2018.

kalendář buď ve smyslu klasického kalendáře jako *seznam dní jednoho roku chronologicky uspořádaný podle týdnů a měsíců*, nebo *publikace podávající přehled nejdůležitějších historických a společenských událostí*.² Označení almanach se pak používalo v zahraničí (Francie, Velká Británie) jako synonymum kalendáře, jeho další význam je *sborník s příspěvky několika autorů spřízněných stejnými uměleckými a ideovými východisky (...)*. *Sborníky byly pořádány jednorázově i s roční periodicitou*.³ Donath například při rozboru sionistického *Židovského kalendáře* používá výraz kalendář pro periodikum jako celek a jako almanach označuje pouze tu část, ve které se nacházejí beletristické příspěvky.⁴ Podle Ottova slovníku naučného byla almanach novějším názvem knižní podoby kalendáře.⁵ Tato práce se přiklání k označení kalendář pro celý titul, případně almanach pro část beletristickou.

Důležité je také zmínit číslování ročníků *Kalendáře česko-židovského* a dalších židovských ročenek zmiňovaných v této práci. Tisk s roční periodicitou vycházel podle let židovského kalendáře, tzn. první vydání se řídilo podle židovského nového roku, který připadá na počátek měsíce tišri, podle gregoriánského kalendáře na přelom září a října. První ročník *Kalendáře česko-židovského* tedy odpovídá letům 1881-1882 gregoriánského kalendáře nebo roku 5642 kalendáře židovského. Tato práce se bude držet gregoriánského kalendáře a označovat ročníky podle roku prvního vydání, i proto, že ve sledovaném období redakce již na titulní straně listu židovský rok neuvádí.

1.2 Práce s historickými prameny

Cílem práce je odkrýt opomíjený kus židovské historie v historických pramenech. Primární prameny jsou stavebním kamenem historické analýzy tématu. Studované periodikum je v odborné literatuře zpracované velmi stručně a se zaměřením na okolnosti vzniku, nejvýznamnější poznatky práce tak vychází z vlastního zpracování podkladového materiálu a ze studia archiválií. Hloubka rozboru přispěvatelů a redaktorů periodika také

² VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri, 2006, s. 426. ISBN 80-727-7312-7.

³ *Tamtéž*, s. 49. Pro další významy almanachu viz *tamtéž*.

⁴ DONATH, Oskar. *Židé a židovství v české literatuře 19. a 20. století: Od Jaroslava Vrchlického do doby přítomné*. Brno: Oskar Donath, 1930, s. 194-195.

⁵ *Ottův slovník naučný: Třináctý díl*. Praha: J. Otto, 1898, s. 782.

závisí na dostupných archivních materiálech, dochází tedy k nevyhnutelné nerovnosti mezi šíří zpracování u jednotlivých osob.

Nejdůležitějším pramenem je samotný zkoumaný titul a ostatní tiskové orgány českožidovské hnutí, případně jiné dobové tituly. Při práci s dobovým tiskem je potřeba brát ohled na jeho možnou zaujatost vzhledem tomu, kdo jej vydává. Kubíček uvádí, že ačkoliv je periodický tisk jako historický pramen významným zdrojem pro historickou analýzu, média 19. a 20. století jsou často politicky zbarvená a poplatná politickým (či jiným) cílům.⁶

Vzhledem k povaze zkoumané knihy, resp. k povaze českožidovského hnutí, které v mnoha ohledech odkazuje k vlastním kořenům, lze mnoho potřebného materiálu najít v článcích uveřejněných v *Kalendáři česko-židovském*, ale i v *Českožidovských listech*, *Rozvoji* a dalších. Pravidelné jsou články oslavující významné osobnosti českožidovského hnutí, ale připomínající jeho počátky, případně počátky vydávání titulu. Tyto dobové vzpomínky se tak stávají významným zdrojem informací.

Práce, zabývající se totožným tématem v menším rozsahu a se zaměřením na literární obsah, je v monografii *Cizí i blízci: Židé, literatura, kultura v českých zemích ve 20. století*. Zde se *Kalendářem česko-židovským* pod redakcí Egona Hostovského zabývá Lucie Kroulíková. Její závěry slouží jako podpora nebo naopak oponentura závěrům vlastním, získaným analýzou primárního textu.

Podstatným titulem pro tuto práci je určitě práce *Češi, Němci, Židé?* Kateřiny Čapkové, která dopodrobna mapuje národní identitu židovských komunit v českých zemích v období první republiky. Zpracování asimilačního hnutí, jeho vztahů s ostatními komunitami, jeho představitelů a v neposlední řadě médií slouží jako významný základ pro tuto práci. Ostatní související literatura se ve velké míře zabývá spíše obdobím do roku 1918.

⁶ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie: Řada 2, Časopisy, díl 2. Časopisy České republiky 1919-1945 (CERBI C2). Část 2, Přehledy, rejstříky*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2007, s.7. ISBN 978-80-86249-39-5.

2 Historické zakotvení

Posledních osm let *Kalendáře česko-židovského* v letech 1930 až 1938 bylo z hlediska historických událostí poznamenáno zásadními změnami v české i evropské společnosti. Ročenka si prošla obdobím svého největšího rozkvětu a působila jako intelektuální platforma pro české židovské i nežidovské spisovatele, zároveň ji ke konci první republiky čekala marná snaha o zachování provozu a následná perzekuce velké části příspěvatelů. Českožidovské hnutí se během 20. a 30. let snažilo o upevnění svých myšlenek a o přijetí českou společností. Plnou integraci do české společnosti ovšem komplikoval složitý vztah společnosti k Němcům i židům a ve 30. letech také události v sousedním Německu a s tím související nárůst protizidovské rétoriky (viz kapitola 7).

Jazykové, národnostní i náboženské tenze ovšem nově vzniklou republiku provázely už od jejího vzniku. Dne 28. října 1918 vznikla Československá republika jako jeden z nástupnických států Rakouska-Uherska. Čermáková jako hlavní problém republiky identifikuje její rozmanitou národnostní skladbu.⁷ Kromě Čechů a Slováků zde žilo na území nového státu několik velkých národnostních menšin – Němci, Maďaři, Poláci a Ukrajinci. Podobně jako zbytek poválečné Evropy trpělo Československo politickými i hospodářskými problémy vzešlými z války i z nové struktury státu. Během 20. let se hospodářská situace zlepšila, ale pozitivní vývoj zastavila ekonomická krize, která postihla obzvláště regiony v pohraničí vesměs osídlené právě zmíněnými menšinami.⁸

Krach newyorské burzy 24. října 1929 zasáhl vzhledem ke klíčovému postavení ekonomiky Spojených států celý svět. Následná hospodářská krize se podepsala i na náladě veřejnosti a vedla k politické nestabilitě vně států i na mezinárodním poli. Tyto dva faktory pak vytvořily živnou půdu pro nejrůznější fašistická uskupení, která se během 30. let dostala k moci v různých evropských státech. Jednou ze zemí, kde měla hospodářská krize katastrofální důsledky, bylo Německo. Stát, který se po první světové válce přeměnil z monarchie na parlamentní demokracii a pod označením Výmarská republika (podle přijetí nové ústavy v městečku Výmaru na západ od Lipska) fungoval až do roku 1933, kdy moc

⁷ ČERMÁKOVÁ, Radka. Československá pluralistická demokratická společnost ve stínu nacistického Německa. In: *Židovská menšina v Československu ve třicátých letech*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2004, s. 9. ISBN 80-85608-94-4.

⁸ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 155. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

převzal Adolf Hitler.

Německá hospodářská situace byla kvůli poválečným reparacím nestabilní už od konce války a v rámci celosvětové hospodářské krize se ještě zhoršila. Německým středním vrstvám a dělnictvu, zasaženým chudobou, nabídla zdánlivá řešení posilující Národně socialistická německá dělnická strana Adolfa Hitlera, která se svým programem v prvních letech po krizi získávala na stále větší síle.⁹ Ort tvrdí, že nebýt krize, nacisté by nedokázali v Německu moc uchopit.¹⁰

Přelomovým je rok 1933, kdy byl Hitler jmenován říšským kancléřem. Pád demokracie, rychlý nástup diktatury i svízelnost židovské situace v sousedním státě otrásla celým Československem.¹¹ Kvůli změně režimu dorazila brzy po nástupu Hitlera k moci do Československa první vlna uprchlíků. Byli to obzvlášť židovští intelektuálové, spisovatelé a umělci, kteří brzo vycítili, že pod nacistickou nadvládou bude antisemitismus pouze narůstat. Výhodou Československa jako cíle migrace byla jednoznačně přítomnost velké německé menšiny i kulturní blízkost obou zemí. Další vlnu uprchlíků přijala ČSR po vyhlášení Norimberských zákonů v roce 1935. Právě Norimberské zákony sloužily jako základ pro další omezování svobod židovského obyvatelstva v Německu a později i v Protektorátu a Hitlerem ovládané Evropě. Pro českou židovskou komunitu to znamenalo nové snahy o oslabení výsadní pozice německé kultury v židovských kruzích, na které se podíleli jak sionisté, tak Čechožidé. Probíhaly diskuze o zákazu německých kázání a nápisů v synagogách, výzvy proti posílání židovských dětí do německých škol nebo vystupování z německých organizací.¹²

2.1 Kultura a žurnalistika

I přes politické a hospodářské problémy a vyostřující se situaci v závěru 30. let je meziválečné období symbolem kulturního rozkvětu. Tragédie první světová války dala

⁹ V roce 1930 získala NSDAP ve volbách 18,3 % hlasů a stala se tak druhou nejsilnější stranou, v nových volbách v roce 1932 ještě posílila a získala 37,8 % hlasů. ORT, Alexandr. *Evropa 20. století*. Praha: Arista, 2000, s. 66-69. ISBN 80-86410-06-4.

¹⁰ *Tamtéž*, s. 66.

¹¹ ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*. 2., přeprac. vyd. Praha: Paseka, 2013, s. 188. ISBN 978-80-7432-294-5.

¹² KŘEŠŤAN, Jiří, Alexandra BLODIGOVÁ a Jaroslav BUBENÍK. *Židovské spolky v českých zemích v letech 1918–1948*. Praha: Sefer, Institut Tereziánské iniciativy. 2001, s. 44. ISBN 80-85924-27-7.

vzniknout novým směrům ve výtvarném umění a literatuře. Státy vzniklé po rozpadu velkých nadnárodních celků poskytly prostor rozvoji žurnalistiky a projevení politického názoru.

Nové kulturní směry a rozvoj české žurnalistiky po vzniku samostatného českého státu přímo ovlivnily směřování zkoumané ročenky. Zásadní část *Kalendáře česko-židovského* stála na velkých jménech židovských i nežidovských prozaiků i básníků už od jeho počátku a ve 30. letech obzvlášť. Pod redakcí spisovatele Egona Hostovského, Hanuše Bonna i Jana Münzera představuje každé číslo kulturní obraz doby a ve svých řadách vítá i přední české novináře jakými byli Bedřich Hlaváč nebo Marie Majerová.

Meziválečné období bývá označováno za zlatou éru české žurnalistiky, pro kterou jsou charakteristická angažovaná média politických stran, která sloužila nejen k informování voličů, ale i jako zpravodajská nebo zábavní platforma. Periodika politických stran se ustanovila ještě během rakousko-uherské monarchie, novým prvkem je pak bulvární tisk, který vydával například mediální dům Tempo Jiřího Stříbrného.¹³ Vzniká i tradice vydavatelských domů typu Tempa nebo Melantrichu, které vydávaly široké portfolio tiskovin, včetně nejčtenějšího deníku první republiky, *Českého slova*.

Politická situace v Československu úzce souvisí s tiskovým vývojem. Z hlediska kontextu je zajímavý koncept politicky angažované žurnalistiky, který se realizoval především ve stranickém tisku s vyšší periodicitou. Bednařík, Jirák a Köpplová uvádí, že stranický tisk měl v rámci české mediální krajiny silné postavení, politické strany vydávaly kromě ústředního listu také časopisy s různým zaměřením – pro děti, ženy, sportovní nebo kulturní revue atd, nejsilněji se však v rámci politické komunikace projevovaly deníky, resp. jejich ranní vydání.¹⁴ Ačkoliv existoval nezávislý politický tisk, tzn. takový, který přímo nevydávala určitá politická strana, autoři se shodují, že tyto listy měly jasnou inklinaci k některé z politických směrů.¹⁵ Příkladem může být i dále rozebíraná *Tribuna*, která podobně jako známé *Lidové noviny* výrazně podporovala hradní politiku prezidenta Masaryka. Není náhodou, že českožidovští novináři, kteří si byli politicky s Masarykem

¹³ Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 157.

¹⁴ *Tamtéž*, s. 159.

¹⁵ *Tamtéž*, s. 161; srovnej s KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938): Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha: Libri, 2003, s. 331-332. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-195-7.

velmi blízcí, často pracovali v redakcích obou deníků.

Velmi rozšířeny jsou revue a časopisy, obzvláště s kulturním a politickým obsahem, přičemž některé z nich patřily k tomu nejkvalitnějšímu čtivu meziválečného období. Od roku 1925 vycházel v nakladatelství Aventinum kulturní časopis *Rozpravy Aventina*, programově zaměřeného na domácí i světovou uměleckou scénu.¹⁶ Jedním z nejvýznamnějších časopisů je *Přítomnost* Ferdinanda Peroutky, která vycházela od roku 1924 a hlásila se k Masarykově hradní politice.¹⁷ Pro *Přítomnost* psala řada předních spisovatelů a novinářů, např. Karel Čapek, Karel Poláček nebo Eduard Bass.

Poválečná literatura i umění obecně zažívá v tomto období velký rozkvět. Přichází zlatá éra filmu, objeví se nové masové médium – rozhlas – a v reakci na první světovou válku se objevují nové umělecké směry. Podobný rozkvět se týká i českého prostředí, ať už mluvíme o funkcionalismu v architektuře nebo rozvoji výtvarného umění. V tomto období vznikají vrcholná díla české literatury z per českých i německých autorů, namátkou jmenujme Karla Čapka, Karla Poláčka, Ivana Olbrachta nebo z německého tábora Maxe Broda a Franze Kafku.¹⁸ Bednařík, Jirák a Köpplová poukazují na skutečnost, že ve 30. letech, s blížící se další válkou, se do uměleckých děl promítají protinacistické tendence.¹⁹ Intelektuální a umělecká vrstva, ve které je mnoho osob židovského původu, tak jde proti proudu antisemitismu.

Umělci a osobnosti židovského původu hrály v českém veřejném životě významnou roli. V roce 1930 žilo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku orientačně 117 tisíc židů, z toho cca 35 tisíc v Praze.²⁰ Pracovní a studijní omezení vložena na židovskou populaci ještě před vznikem samostatného Československa znamenala, že mnoho židů tíhlo k literatuře nebo žurnalistice.²¹ Pěkný vysvětluje, že židé mohli studovat na vyšších školách až po roce

¹⁶ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 162.

¹⁷ *Tamtéž*.

¹⁸ *Tamtéž*, s. 156.

¹⁹ *Tamtéž*, s. 157.

²⁰ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Sefer, 2001, s. 638. ISBN 80-859-2433-1.

²¹ *Tamtéž*, s. 491.

1781 a v důsledku reformy Josefa II. mohli vykonávat některá povolání, ne však všechna.²² Žurnalistika bylo jedním z těch, které židé vykonávat mohli a které zároveň poskytovalo prostor projevit svůj názor. Vznikaly tak i čistě židovské, angažované platformy, které podobně jako listy politických stran necílily na objektivitu, ale na prosazení vlastních zájmů.

I přesto, že autoři židovského původu měli velký vliv na podobu československé žurnalistiky 20. a 30. let, židovské obyvatelstvo první republiky žilo ve stínu latentního, ale stále přítomného antisemitismu nežidovské části společnosti.²³ Podle Jiřího Křesťana téměř ve všech redakcích nejvýznamnějších listů působili novináři s židovskými kořeny, autor zmiňuje např. redaktora hradního a německého *Prager Presse* Arne Laurina nebo sportovního komentátora Josefa Laufera,²⁴ Dagan připomíná redaktora *Národní politiky* Josefa Penížka a Alfreda Fuchse, který pracoval v *Tribuně* a redigoval katolické *Lidové listy*.²⁵ Podobně mnoho prvorepublikových spisovatelů a básníků bylo židovského původu, včetně mnoha zmíněných v této práci, např. Jiří Orten, Egon Hostovský nebo Karel Poláček. Z těchto autorů mnoho mělo diametrálně odlišný přístup k vlastní národní nebo náboženské identitě, přiklánějíc se k sionistům, Čechožidům nebo německým židům, případně se vzdali židovské konfese nebo se jinak řadili mimo zmíněné kategorie.²⁶

²² Pěkný, 2001, s. 108-109; Reformace byla počátkem procesu označovaným jako židovská emancipace, která na konci 19. století vyústila v stále větší podíl židovských obyvatel na veřejném životě. Více viz tamtéž.

²³ Křesťan, Blodigová a Bubeník, 2001, s. 21.

²⁴ Tamtéž, s. 18-19.

²⁵ Alfréd Fuchs, ač pocházel z židovské rodiny, konvertoval ke křesťanství. DAGAN, Avigdor. The Press. In: *The Jews of Czechoslovakia: Historical Studies and Surveys: Volume I*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1968, s. 523.

²⁶ Křesťan, Blodigová a Bubeník, 2001, s. 19.

3 Identita židů v Čechách

Židovská národní identita před vznikem a během první republiky je téma nesmírně komplexní, ale také zásadní pro pochopení důvodu, proč musel vzniknout *Kalendář česko-židovský*. Tato kontextuální kapitola se zaměřuje převážně na situaci v Praze, potažmo v Čechách, která se od situace ve zbytku Československé republiky lišila. Ačkoliv nám převládající paradigma předkládá, že židovská Praha byla německá, v hlavním městě se mísily tři hlavní proudy českého židovstva v období první republiky: němečtí židé, sionisté a příslušníci českožidovské asimilace. Kieval popisuje, jakou optikou nahlíželi na Prahu němečtí židé: jako na *baštu německé kultury a politického liberalismu uprostřed nepřátelského světa Slovanů - jenž byl židovské kultuře na hony vzdálený*.²⁷

Pro pochopení vzniku *Kalendáře česko-židovského*, pro pochopení potřeby platformy pro asimilační hnutí je potřeba popsat kořeny germanizace židů v Čechách a míru, do jaké byly pro židy německá kultura a jazyk významnými. Germanizace v důsledku josefínských reforem se samozřejmě netýkala jen židů; němčina se stala jazykem úřadů i škol, což ovlivnilo všechny obyvatele českých zemí. Právě společný boj proti němčině a snahu o národní i jazykové obrození používali v počátcích svého hnutí Čechožidé jako hlavní argument ve prospěch významu svých myšlenek. Pěkný tvrdí, že germanizace se nicméně židovských obyvatel dotkla nejvíce. V důsledku jazykových nařízení museli židé přijmout německá jména (která často vydržela až do 2. světové války) a poněmčít náboženský a úřední jazyk.²⁸ Vznikly také čistě německé židovské školy, což jenom podpořilo integraci židů do německé kulturní sféry. Snaha navrátit češtinu do židovských škol byla proto nejdůležitějším úkolem první českožidovské organizace (viz podkapitola 3.3).

Důležitou úlohu v organizaci komunit hrály spolky, často vycházející z vysokoškolského prostředí pražské univerzity. Podle Blodigové byly spolky všeobecně nedílnou součástí formování a vzniku samostatného Československa.²⁹ Spolky sdružovaly skupinu lidí na základě společných zájmů a vyvíjely činnost na základě stanov. Co se týče prvních židovských spolků, jednalo se především o spolky vysokoškolské, ať už

²⁷ KIEVAL, Hillel J. Formování českého židovstva: Národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870–1918. Praha - Litomyšl: Paseka, 2011, s. 11. ISBN 978-80-7432-174-0.

²⁸ Pěkný, 2001, s. 115-116.

²⁹ Blodigová, Křest'án a Bubeník, 2001, s. 7.

vyjadřující názorové proudy sionistů (viz Bar Kochba) nebo českožidovského hnutí. Jak zmiňuje Otakar Guth, založení spolku a jeho fungování bylo základem českožidovského hnutí a v jeho aktivitách se odráží dějiny českožidovské asimilace.³⁰ Podobně na význam spolku pohlíží i August Stein, podle kterého nejdříve existoval Spolek českých akademiků židů, ze kterého se později rozrostlo českožidovské asimilační hnutí.³¹

Pro tuto práci je zajímavá spolková vydavatelská činnost: Čapková vysvětluje, že i když se pouze malá část židovských obyvatel aktivně angažovala ve spolcích, ať už v sionistických, německých nebo českožidovských, tyto spolky do jisté míry ovlivňovaly všechny židy v Čechách, protože provozovaly jedny z nejbližších židovsky zaměřených médií: *Židovské zprávy*, *Selbstwehr* a *Rozvoj*.³²

Období 30. let bylo z hlediska tří židovských komunit dobou velkého napětí. Vzhledem k sílícímu nebezpečí z Německa, ze kterého Čechožidé obviňovali německé židy a většinová společnost židy jako celek (viz kapitola 7) a narůstajícímu antisemitismu, který stále více židů přiváděl k myšlence sionismu, se otázka národnostní identity stala hlavním předmětem debat i článků na stránkách *Židovských zpráv*, *Rozvoje* a dalších.

3.1 Němečtí židé

Závěr 19. století se pro židovskou komunitu nesl ve znaku emancipace a zapojení do veřejného života. Nově emancipovaní židé z celé Evropy měli příležitost se integrovat do společnosti a přijmout národní identitu státu, ve kterém žili, nebo se přidat k nově vzniklému sionistickému hnutí. Situace v Čechách byla o to složitější, že zde bok po boku žili Češi a Němci: židé *za pootevřenými branami ghetta našli dva národy a museli mezi nimi volit*.³³ Německou kulturu a jazyk si podle Pěkného zvolila velká část židů³⁴, hlavně z důvodu germanizace židovského obyvatelstva zmíněné v úvodu k této podkapitole.

Tato dvojakost českého židovství způsobila mezi uváděnými komunitami hned

³⁰ Archiv Univerzity Karlovy. Fond Všešstudentský archiv. Karton 129. *Vzpomínky a úvahy*. Úvodem od Otakara Gutha, s. 2.

³¹ *Tamtéž*, August Stein, s. 5.

³² Čapková, 2013, s. 10.

³³ Pěkný, 2001, s. 488.

³⁴ *Tamtéž*.

několik problémů: Čechožidé od svého vzniku bojovali se stereotypem židů jako Němců (načež tento boj prohráli, viz kapitola 7) a také kvůli tomu vedli časté spory se sionisty, mezi kterými byli jak němečtí, tak čeští židé.

Němečtí židé měli během první republiky blízko k sionistům a ve 30. letech se jejich vztah ještě prohloubil.³⁵ Obzvláště židé sídlící v pohraničí, kde od roku 1933 sílila protižidovská nálada, se začali více organizovat v nejrůznějších sionistických spolcích.³⁶

Na rozdíl od sionistů a českožidovských asimilantů byli němečtí židé v Praze natolik integrováni do pražské německé komunity, že nepocítovali nutnost vlastních německožidovských organizací a v důsledku toho ani vlastního výhradně německožidovského tisku.³⁷ Němečtí židé se podíleli na redakci i obsahu nejvýznamnějších německy psaných periodik jako byl *Prager Tagblatt* nebo *Bohemia*, obou německých liberálních deníků. Deník *Bohemia* poprvé vyšel v roce 1828 a patřil tak mezi nejdéle vycházející německy psané deníky u nás. V jeho redakci pracovali nejvýznamnější němečtí novináři v Čechách, mezi nimi Egon Erwin Kisch, Ludwig Winter nebo Max Brod. Ve 30. letech dosahoval náklad zhruba 40 tisíc výtisků.³⁸ *Prager Tagblatt* poprvé vyšel v roce 1876. Schanelec-Jankowski popisuje oba listy jako více literární než informativní, s přispěvateli z řad největších německy píšících spisovatelů doby.³⁹ S nákladem kolem sta tisíce kusů v roce 1933 byl *Prager Tagblatt* nejčtenějším německým listem v Čechách a podle Pěkného byl pro svou kvalitu ceněn jako nejlepší německy psané noviny.⁴⁰ *Prager Tagblatt* přestal jako liberální deník vycházet na jaře v roce 1939.

Dalším německy vycházejícím listem byl *Prager Presse*, který měl za úkol propagovat nově vzniklou Československou republiku a její myšlenky v zahraničí.⁴¹ Vzhledem k sympatiím asimilačního hnutí k hradní politice bylo mezi přispěvateli i

³⁵ Čapková, 2013, s. 110.

³⁶ *Tamtéž*.

³⁷ *Tamtéž*, s. 86.

³⁸ Pěkný, 2001, s. 538.

³⁹ SCHANELEC-JANKOWSKI, B. Jan. *Bohemia a Prager Tagblatt: pražské židovsko-německé noviny. Maskil* [online]. Praha: Bejt Simcha, 2012, 12(4), s. 6 [cit. 2018-05-7].

⁴⁰ Pěkný, 2001, s. 538.

⁴¹ Bednařík, Jiráková a Köpplová, 2011, s. 161.

několik Čechožidů, např. Jan Münzer. Šéfredaktorem listu byl Arne Laurin.

Po nástupu Hitlera k moci se na německou židovskou komunitu v Čechách snesla kritika ostatních jazykových či národních frakcí.⁴² Objevuje se zde paradox, který provází i konec českožidovského hnutí: Češi snažící se oprostit od německého vlivu vnímají židy jako nositele německého prvku ve společnosti, přitom židé jsou těmi, koho nejvíce perzekvuje nacistický režim.

3.2 Sionisté

Sionismus, židovské národní hnutí s cílem založení židovského státu v Palestině, představoval zásadní názorovou opozicí českožidovského hnutí. Jeho cílem byl přímý opak asimilace židů do společnosti; naopak asimilaci vnímali kvůli antisemitismu jako věc nemožnou nebo neefektivní.

Počátek moderního sionismu je spojován s rakouským novinářem Theodorem Herzlem, který asimilaci definoval jako potřebnou, ale z perspektivy narůstajícího antisemitismu neuskutečnitelnou.⁴³ Na prvním sionistickém kongresu v Basileji v roce 1897 Herzl formuloval program sionistického hnutí, podle kterého bylo hlavním cílem vytvořit židovský stát v Palestině.

Tomáš Pěkný uvádí, že jedním z impulsů pro vznik sionistického hnutí u nás bylo nejen založení Světové sionistické organizace, ale také hilsneriáda a celkový vzestup antisemitismu na přelomu století.⁴⁴ Sionisté v českých zemích byli většinou do české nebo německé kultury integrovaní židé, kteří se podle Čapkové buď neměli zájem asimilovat nebo jim asimilace nepřišla jako dostatečné řešení židovské problematiky.⁴⁵

První organizací sdružující sionisty byl spolek Makkabea, který vznikl na vysokoškolské půdě v roce 1892; o sedm let později se přejmenoval na Spolek židovských akademiků Bar Kochba.⁴⁶ Čapková uvádí, že sionistický spolek získal mnoho členů z řad

⁴² Blodigová, Křest'an a Bubeník, 2001, s. 60.

⁴³ Zionism: nationalistic movement. *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica, 2018 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Zionism>

⁴⁴ Pěkný, 2001, s. 521. Na tom, že rozšíření sionismu v Česku bylo reakcí na zvěšující se vlnu antisemitismu v 90. letech 19. století se shodují i další autoři, viz např. Blodigová, Křest'an a Bubeník. 2001, s. 16.

⁴⁵ Čapková, 2013, s. 212.

⁴⁶ Křest'an, Blodigová a Bubeník, 2001, s. 17.

Čechožidů na přelomu století, kteří byli zklamáni vlnou antisemitismu v 90. letech.⁴⁷ V roce 1909 vznikl Spolek akademiků Theodor Herzl, později vydavatel *Židovských zpráv* a *Židovského kalendáře*.

První světová válka a obzvlášť Balfourova deklaráce z roku 1917, ve které britská vláda podpořila osídlení Palestiny, znamenaly pro sionistické hnutí upevnění ideí o vzniku samostatného židovského státu. Právě toto poválečné upevnění pozice sionistů vedlo k dalším konfliktům s Čechožidy, které tentokrát nestavěly jen na odlišných názorech na židovskou otázku, ale i na politickém souboji. Vztah Čechožidů a Masaryka byl poměrně blízký, ale v novém Československu měli sionisté politicky navrch. Čapková vysvětluje, že sionisté podobně jako Češi využili programu Woodrowa Wilsona, prosazující právo národa na sebeurčení a pod touto záštitou založili v říjnu 1918 Židovskou národní radu. Problematický byl fakt, že ačkoliv tento orgán opakovaně zdůrazňoval, že zastupuje pouze ty, kdo se cítí být židovské národnosti, v průběhu První republiky se stal hlavní politickou reprezentací všeho židovského obyvatelstva.⁴⁸ Organizace sionistů se do velké míry staly těmi, kdo s vládou a prezidentem řešil otázky židovské společnosti a obyvatel.⁴⁹

Vzájemný nesouhlas sionistů a asimilantů během 20. a 30. let 20. století rostl, obzvlášť v kontextu tohoto nově nabytého politického vlivu. Důležitým faktorem bylo i to, že ve 30. letech ztrácelo českožidovské hnutí na síle i významu pro židovské i nežidovské obyvatelstvo. S tímto poklesem zájmu o českožidovské hnutí byl dán větší prostor sionistům, jejichž řešení problematiky antisemitismu s postupujícími 30. léty dávalo více a více židům větší smysl. Jak ovšem Čapková poznamenává, této výsadní role mezi židovskými komunitami se sionistům dostávalo převážně v Praze, v pohraničí, na Moravě a ve Slezku, v Čechách sionistický program tolik populární nebyl.⁵⁰

3.2.1 Sionistický tisk a *Židovský kalendář*

První sionistické listy vycházely v německém jazyce, jako například čtrnáctideník

⁴⁷ Čapková, 2013, s. 215.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 233.

⁴⁹ ČAPKOVÁ, Kateřina. Československé sionistické hnutí v nových historických souvislostech. In: *Židovská menšina v Československu ve třicátých letech*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2004, s. 65. ISBN 80-85608-94-4.

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 66.

pro mládež *Jung Juda* (1900) redigovaný novinářem Filipem Leberhartem, týdeník *Jüdische Volksstimme* (od roku 1901) pod vedením Maxe Hickla, jehož redakce také vydávala kalendář *Hickl's Illustrierter Jüdischer Volkskalender*.⁵¹ Významným periodikem byl týdeník *Selbstwehr* (*Sebeobrana*), vycházející od roku 1907 až do října 1938. Redakce *Selbstwehru* také od roku 1924 vydávala ročenku *Jüdischer Almanach*. Obě periodika vedl Felix Weltsch (*Selbswehr* od roku 1919), filozof, novinář a jeden ze zakladatelů pražského sionismu.⁵² Počet německy psaných titulů vydávaných sionisty převyšoval podstatně počet česky vycházejících titulů. Donath ovšem poznamenává, že pokud chtěli sionisté šířit svoje myšlenky i mezi česky mluvící židovské obyvatelstvo Čech a Moravy, museli začít vydávat listy i v češtině.

Z česky vydávaného tisku zde zmiňme *Židovské zprávy* vycházející od roku 1918 do roku 1938. Čtrnáctideník *Židovské zprávy* navazoval na první sionistický česky psaný list *Židovské listy*, který vycházel před 1. světovou válkou a po pouhém roce vydávání musel ukončit činnost, jelikož jeho redaktoři v roce 1914 nastoupili na vojenskou službu.⁵³ Po válce byl list obnoven, už na konci roku 1918 začal vycházet jednou týdně a v následujícím roce zvětšil formát. V letech 1922–1924 a poté od roku 1930 vycházel také měsíčník spolku Theodor Herzl *Listy židovské mládeže*.

Vzájemnému vztahu sionistů a Čechožidů nepomáhaly ani různé více či méně závažné útoky v médiích, obzvláště v *Židovských zprávách* a konkurenčním českožidovském čtrnáctideníku *Rozvoj*. Stranou sporu nezůstaly ani redakce ročenek (často podobné s redakcemi zmíněných časopisů). V úvodníku *Židovského kalendáře*, např. Emil Waldstein píše následující: *Myšlenka vydat židovský kalendář v české řeči není nová. Je to již po několik roků toužebné přání kruhu židovských spolupracovníků, soustředěného v akademickém spolku Theodor Herzl...*⁵⁴ V tomto úvodu k nově vzniklému kalendáři absolutně pomijí fakt, že *Kalendář česko-židovský*, splňující hledisko česky psaného židovského kalendáře vycházel už od roku 1881. Podobně je opomenut i další

⁵¹ Hicklův ilustrovaný židovský lidový kalendář; Dagan, 1968, s. 525.

⁵² Pěkný, 2001, s. 522 a 534.

⁵³ Donath, 1930, s. 191.

⁵⁴ WALDSTEIN, Emil. Několik slov úvodem. *Židovský kalendář*. Praha: Spolek židovských akademiků Theodor Herzl, 1920, 1, s. 22.

českožidovský tisk, viz např. reklama na časopis *Židovské zprávy*⁵⁵, ve které stojí, že se jedná o jediný česky psaný židovský časopis, ačkoliv ve stejné době vycházel už dlouhou dobu *Rozvoj*.

Sionisté z řad akademiků měli zájem na tom, aby mohli lépe šířit myšlenky sionistického hnutí, židovskou národní kulturu a hodnoty v Čechách. Inspirováni českožidovskou kulturní ročenkou, která Čechům i židům měla přinášet to nejlepší z obou kultur, založili kalendář vlastní.⁵⁶ V roce 1920 tak vyšlo první číslo zmíněného *Židovského kalendáře*, kulturní ročenky, která byla prostorem pro propagaci myšlenky židovského národa. Podle Donatha sionisté název své ročenky odvodili od *Kalendáře česko-židovského*⁵⁷ a oba almanachy si byly podobné i v dalších formálních náležitostech. Vydavatelem byl Spolek židovských akademiků Theodor Herzl, který se po vzoru Spolku českých akademiků židů snažil působit mezi českými studenty židovského původu.⁵⁸

Nosná část každého čísla obsahovala eseje a literární příspěvky od nejvýznamnějších českých i německých spisovatelů 20. a 30. let. Rozdílný byl přístup při vybírání příspěvků. Zatímco Čechožidé dávali důraz na příspěvky od nežidovských Čechů už od počátku vydávání svého kalendáře a snažili se pojmout i témata mimo rámec židovství, redaktoři *Židovského kalendáře* dávali přednost tématům židovsky příznakovým.⁵⁹ Podobně jako asimilační hnutí ve svém kalendáři, i sionisté využívali svou ročenku k názorovým střetům. Výpady na obou stranách se tedy neomezovali pouze na listy s větší periodicitou.

Oskar Donath, který v *Židovském kalendáři* také působil, dělí ročenku na část kalendáře a na část almanachu, který dělí dále na tři obsahově rozdílné celky: všeobecný, palestinský a zábavní.⁶⁰ Všeobecná část obsahuje články týkající se židovství, židovské historie a literatury, filosofie i politiky.⁶¹ Nalezneme zde stati o sionismu, židovství, od

⁵⁵ Viz přílohy.

⁵⁶ Donath, 1930, s. 194.

⁵⁷ *Tamtéž*.

⁵⁸ Křesťan, 2001, s. 35.

⁵⁹ MIKULÁŠEK, Alexej, Viera GLOSÍKOVÁ a Antonín B. SCHULZ. *Literatura s hvězdou Davidovou: Slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 1998, s. 412. Velká řada (Votobia). ISBN 80-7220-019-4.

⁶⁰ Donath, 1930, s. 195.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 194.

autorů sympatizujících se sionistickým hnutím, jako byl např. Max Brod. Palestinská část přináší publiku zajímavosti a celkově informace o vývoji Palestiny, včetně cestopisů.⁶² Zábavná část se zabývá poezií a prózou. Oproti *Kalendáři česko-židovskému*, kde překlady tvoří spíše menší část příspěvků, zde redakce upřednostňuje překlady z hebrejštiny, jidiš a dalších jazyků. Podle Donatha je to proto, *aby židovský čtenář a celá česká veřejnost byli seznámeni s východožidovskými spisovateli a krásou i bohatstvím jejich tvorby.*⁶³

3.3 Českožidovské asimilační hnutí

Českožidovské asimilační hnutí mělo za cíl prolnutí židovské a české kultury a sjednocení osob židovského vyznání, které za svou národností příslušnost považovaly tu českou. Asimilační hnutí bylo *národnostní, kulturní složkou toho národa, mezi ním židé žijí.*⁶⁴

Můžeme identifikovat čtyři generace hnutí. První generaci, resp. pregeneraci reprezentuje Siegfried Kapper, druhou generaci zakladatelé Spolku českých akademiků-židů a *Kalendáře česko-židovského* jako August Stein, Karel Fischer, Edvard Lederer, Bohdan Klinenberg a Viktor Vohryzek, třetí generaci jsou redaktoři jako Viktor Teytz nebo Otakar Guth, kteří se angažovali ještě před první světovou válkou a pod jejich dohledem nastoupila generace poslední, už vychovávaná v Československu, reprezentována spisovateli Egonem Hostovským, Hanušem Bonnem nebo Jiřím Ortenem.

Počátky hnutí jsou spojovány s osobností Siegfrieda Kappera (1821–1879), českého básníka a prozaika, který ačkoliv vydal mnoho děl v němčině, je prvním židovským autorem, který psal česky.⁶⁵

Význam Siegfrieda Kappera pro českožidovské hnutí dokládá nejen fakt, že jeho podobizna se s pravidelností objevovala napříč všemi sedmapadesáti čísly *Kalendáře česko-židovského* (včetně prvního čísla, kde ji doprovází Kapperův životopis), ale i to, že od roku 1919 jeho jméno neslo hlavní sdružení českožidovských asimilantů, Akademický spolek Kapper (viz podkapitola 2.1). Kapper, rodilý Pražák, studoval ve Vídni a cestoval

⁶² Donath, 1930, s. 195.

⁶³ *Tamtéž.*

⁶⁴ *Dějiny českožidovského hnutí.* Praha : Svaz Čechů židů v Československé republice, 1932, s. 21.

⁶⁵ Kieval, 2011, s.16.

po celé Evropě, oblíbil si hlavně jihoslovanské národy, o kterých následně psal mnoho článků i básní.⁶⁶ Po návratu do Čech publikoval v letech 1865–1865 v literárním časopise *Květy*, později také například ve významném berlínském literárním a politickém periodiku *Deutsche Rundschau*.⁶⁷ Jeho nejvýznamnějším dílem v tomto kontextu jsou jednoznačně *České listy* z roku 1846, které je prvním česky psaným dílem z pera židovského autora. V první části knihy s názvem Synům kmene mého v Čechách dává autor důraz na emancipaci židů a na jejich svobody v rámci českého národa.⁶⁸

*Jen Nečechem mne nejmenujte,
syn jako Vy jsem České země!
Jak srdce Vaše pro vlast' thuče,
tak moje vroucně plane ve mně
I jsem-li z kmene nad Jordánem,
to s Čechem bratrství neruší!
Či jaký zákon mně překáží,
bych vlasti nežil srdcem, duší?
Má víra - vlast! vždyť z jedné hrudy
mně jako vám pučí se žití -
a za sto let mne jedna hruda
jak vás svým krovem bude kryti!*⁶⁹

První náznaky českožidovského hnutí o integraci kopírují snahy o osamostatnění českého národa. Překážkou snahy Čechožidů působit po boku předních osobností národního obrození bylo ale odmítnutí ze strany předních českých literárních autorit, např. Karla Havlíčka Borovského, který zavrhoval jak Kapperovy myšlenky, i zahrnutí židů do

⁶⁶ ZIRKL, Vilém. Siegfried Kapper: životopisný nástin. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Spolek českých akademiků - židů, 1881, 1, s. 71-73.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 72-73.

⁶⁸ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 186.

⁶⁹ KAPPER, Siegfried. *České listy*. 2. vydání, Praha I. L. Kober, 1883, s. 43.

českých nacionalistických snah celkově.⁷⁰

Kapper, jakkoliv byl důležitou osobou v počátcích českožidovských snah, nebyl jediný žid, který prosazoval myšlenku spojení českého národa s židovskou konfesí. Autor brožury *Dějiny českožidovského hnutí* upozorňuje také na básníka a spisovatele Moritze Hartmanna, který ač psal německy, označuje českou vlast za svou a obrací se proti Vídni, která prý český národ otročí.⁷¹ Hartmann, Kapper i další osobnosti židovského emancipačního hnutí, jako např. německy píšící spisovatel a redaktor Isidor Heller, působili v Mladé Čechii, revolučním a intelektuálním kroužku.⁷² Legislativní emancipace židů byla umožněna již zmiňovanou novou ústavou v roce 1876⁷³; *doba dozrávala pro utvoření českožidovské organisace*.⁷⁴

Z počátku se českožidovské hnutí formovalo okolo studentstva.⁷⁵ Studenti jako první pronikli do české kultury a do českého prostředí. Prvním oficiálním krokem pro ustanovení českožidovského hnutí byla schůze v březnu roku 1876, během které vznikl Spolek českých akademiků-židů (viz podkapitola *Vydavatel*). Jeho hlavní náplní bylo *budit a pěstovat české národní vědomí a citění mezi židy, kteří se zrodili v českých krajích a žili v českém prostředí*.⁷⁶

Během následujících let se českožidovskému hnutí podařilo několik malých vítězství. Pro pražské židy byla v roce 1884 zřízena možnost českých bohoslužeb v modlitebně Or Tomid, kde se konala česká kázání.⁷⁷ V 90. letech 19. století začaly sílit české politické hlasy. Svou organizací přispělo i českožidovské hnutí, které nejprve v roce 1893 založilo nepolitickou organizaci Národní jednota českožidovská a následně v roce 1894 Politickou jednotu českožidovskou, která se až na pár výjimek ztotožňovala se

⁷⁰ Kieval, 2011, s. 18.

⁷¹ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 7.

⁷² Šedinová In: PAVLÁT, Leo, ed. *Židé - dějiny a kultura*. 3., dopl. vyd. V Praze: Židovské muzeum, 2005, s. 50. ISBN 80-868-8911-4.

⁷³ *Tamtéž*.

⁷⁴ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 7.

⁷⁵ Archiv Univerzity Karlovy. Fond Všestudentský archiv. Karton 129. *Vzpomínky a úvahy*. Úvodem od Otakara Gutha, s. 3.

⁷⁶ *Dějiny českožidovského hnutí*. Praha : Svaz Čechů židů v Československé republice, 1932, s. 7.

⁷⁷ *Tamtéž*.

stranou mladočechů.⁷⁸ Důležitým krokem pro českožidovské asimilační hnutí bylo zavést češtinu do židovských obcí a do škol, protože v obou se hovořilo a učilo pouze v němčině. Spolek českých akademiků židů proto vydal překlad Breuerovy učebnice náboženství pro střední školy a prosadil překlad modliteb pro dny všední a sváteční od Augusta Steina.⁷⁹ Činností politického uskupení byl také v židovských školách zrušen německý jazyk jako hlavní vyučovací řeč.⁸⁰ Účel hnutí v tomto směru shrnul úvodní příspěvek Českožidovských listů z roku 1894: *K tomu účelu chceme nabádati všechny souvěrce své k české výchově mládeže od mala v rodině, pak českými školami na základě jazyka mateřského; odstraňovati dosavadní největší překážku této jediné přirozené české výchovy mládeže židovské, totiž německé školy konfesionální.*⁸¹

Na přelomu století se ovšem dynamický rozvoj hnutí zpomalil. Důvodů bylo hned několik: nová vlna antisemitismu, která vyvrcholila Hilsneriádou v roce 1899, a organizace sionistického hnutí v důsledku basilejského kongresu znamenala, že mnoho členů přestalo věřit v myšlenku asimilace a dalo přednost sionistickému řešení. Dalším důvodem byl politický rozkol uvnitř samotného hnutí: velká část se rozhodla přejít ke straně sociálně demokratické nebo k realistům Tomáše Garrigue Masaryka.⁸² Čechožidé měli k Masarykovi blízko nejenom politicky, např. Jindřich Kohn s Masarykem navázal těsné přátelství⁸³ a i ostatní představitelé pokrokové větve si s budoucím prezidentem dopisovali, např. Eduard Lederer nebo Max Pleschner.

V roce 1907 byl založen Svaz českých pokrokových židů, z jejichž středu vznikl pod vedením Viktora Vohryzka týdeník *Rozvoj*. Ke skupině pokrokových židů se hlásili i Eduard Lederer nebo Otakar Guth.⁸⁴

Po začátku první světové války českožidovského hnutí téměř zastavuje činnost.

⁷⁸ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 8-9.

⁷⁹ KREJČOVÁ, Helena. Kalendář českožidovský 1881 - 1938. *Židovská ročenka*. Ústřední církevní nakladatelství: Federace židovských obcí v ČR, 1989, **35**, s. 128.

⁸⁰ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 9.

⁸¹ *Náš úkol. Českožidovské listy*. Českožidovské družstvo vydavatelské, 1894, 1 (1). ISSN 1801-0008.

⁸² *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 10.

⁸³ Čapková, 2013, s.127.

⁸⁴ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 10.

Hlavním důvodem je odchod velké části spisovatelů, redaktorů a dalších angažovaných členů do války.⁸⁵ Svou činnost zastavuje *Rozvoj* jako hlavní periodikum českožidovského hnutí; během roku 1914 a 1915 vychází nepravidelně (resp. jako čtrnáctideník), navíc s prázdnými místy po zásahu cenzora, a od října 1915 do října 1918 nevychází vůbec. Údajným důvodem bylo odmítnutí redakce uveřejňovat výzvy k upisování válečných půjček, nicméně se nabízí i to, že hlavní osobnost listu Viktor Vohryzek je spolu s redaktorem Bohdanem Klinebergrem internován v Josefově.⁸⁶ *Kalendář česko-židovský* vychází, ale s omezeními plynoucími z toho, že většina přispěvatelů byla povolána do armády.⁸⁷

Lze říci, že většina bitev na poli českožidovském byla vybojována do roku 1918. Se vznikem samostatného československého státu došlo útlumu v aktivitách hnutí. Nutnost překonat německé vlivy ve společnosti je na ústupu, čeština se stává primárním jazykem a většina židovských obyvatel se odklání od německé politiky.⁸⁸ Fáze, ve které Čechožidé usilovali hlavně o degermanizaci židovského obyvatelstva, je u konce. Dalším cílem je integrace do české společnosti a splnutí české a židovské kultury. Nejlépe tuto myšlenku definoval Vítězslav Markus, který v roce 1926 napsal při padesátiletých oslavách spolku českých akademiků-židů, že doufá, že pětasedmdesátileté výročí nebude, protože českožidovské organizace již nebude potřeba: *A nevím, zda neměl bych dnes do Almanachu raději vepsat přání - ne k další úspěšné činnosti Akademického spolku Kapper, nýbrž k brzkému úplnému zlikvidování jakékoliv spolkové práce...Myslím v tom smyslu, aby židé v českém prostředí srostli s ostatním českým lidem a nebylo potřeba organizačně k tomu pracovat.*⁸⁹

Doba poválečná se nese v duchu oslav vzniku českého národa. Viktor Vohryzek, který už k životu přivedl *Rozvoj*, se v poválečné době rozhodl iniciovat vznik českožidovského deníku, který by byl součástí české žurnalistiky a zároveň by konkuroval

⁸⁵ Kieval, 2011, s. 241.

⁸⁶ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 12.

⁸⁷ Kieval, 2011, s. 241.

⁸⁸ *Tamtéž*.

⁸⁹ MARKUS, Vítězslav. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1926, 46, s. 43.

mezi židovskými rodinami oblíbenému *Prager Tagblatt*.⁹⁰ Vohryzkova náhlá smrt znamenala, že se o deníku začalo znovu mluvit až v souvislosti s *Tribunou*, která začala vycházet v roce 1919.

Těsně po válce vzniká také nové politické uskupení, které pod názvem Svaz Čechů-židů v Československé republice *neslučuje příslušníky jedné politické strany, nýbrž je střediskem všech českých židů bez ohledu na jejich politickou příslušnost*.⁹¹ Ústřední platformou tohoto uskupení se přirozeně stává *Rozvoj*.

Ve 30. letech docházelo ke stagnaci až poklesu vlivu, nebo spíše významu, českožidovského hnutí. Hlavním důvodem byla hladce probíhající asimilace židovského obyvatelstva mezi českou majoritní společností a nebylo tak potřeba se v tomto angažovat.⁹² Po vzniku Československé republiky již nebyly některé z hlavních cílů hnutí aktuální a v určitém smyslu se naplnila zmiňovaná Vohryzkova slova, tedy že nebylo (u některých témat) českožidovskou organizací potřeba. Hlavním jazykem při bohoslužbách v synagoze se stala povětšinou čeština, vymizely židovské německé školy a židé ve svém každodenním životě dávali přednost čistě českému tisku i politice.⁹³

Fakt, že sionisté byli v politice úspěšnější než asimilanti, nesli Čechožidé těžce. Další ránu jim zasadil prezident Masaryk, který dal při vyjednávání přednost sionistům, jakožto mu řešení sionistické připadalo bližší. Čechožid Jan Münzer se v *Kalendáři česko-židovském* vyjádřil v tom smyslu, že spor mezi oběma skupinami existuje jen proto, že si sionisté uzurpují příliš velkou politickou moc: *Je přece znám prudký spor obou velkých židovských táborů a známo je také, že tu nejde jen o spor ideový, o spor rozdílných přesvědčení, nýbrž především o zápolení a závodění politické (...)*.⁹⁴ Münzer ve svém článku *O asimilantech a o asimulantech* dále mluví o tom, co podle asimilantů a sionistů dělá žida židem a dochází k závěru, že kdo necítí pouto k židovské národnosti, je asimilantem. Někteří asimilanti jsou ve své kritice rozdílných názorů poměrně nelitostní:

⁹⁰ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 15-16.

⁹¹ *Tamtéž*, s. 16.

⁹² Čapková, 2004, s. 65.

⁹³ *Tamtéž*.

⁹⁴ MÜNZER, Jan. O asimilantech a o asimulantech. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1930, **50**, s. 221-224. ISSN 1214-9993.

*Neuznáváme židovské národnosti, poněvadž víme, že židovství nemá ani jednoho z oněch atributů, kterých užívá vědecká definice pro určení národnosti (jazyk, zemi, společnou kulturu). Mezi židy není jiného pojetí než náboženského.*⁹⁵

Egon Hostovský upozorňuje, že ačkoliv by se hlavním programem českožidovského hnutí ve 30. letech mohl zdát boj proti sionistům, jejich roztržky se podle všeho týkaly jen podružných otázek a všechny názorové rozdílnosti byly dány stranou v posledních letech republiky.⁹⁶

Zajímavý je postoj asimilantů k Palestině. V *Dějínách českožidovského hnutí* autor popisuje, že Čechožidé odmítají Palestinu jako židovskou domovinu do té doby, dokud nedojde k dohodě s Araby, a Palestinu vidí jako vhodné místo pro ty židy, kteří jsou utlačováni ve svých domovských státech (Rusko, Polsko, Rumunsko atd.).⁹⁷ Autor tím nepřímou sděluje, že české země jsou k židům vstřícné. Je nutno poznamenat, že knihu autor napsal v roce 1932, ačkoliv optimismus a víru Čechožidů v to, že je vlastní národ bude bránit, lze najít ještě na počátku roku 1939.

Vztah židů k české kultuře ještě zesílil po nástupu Hitlera k moci v roce 1933.⁹⁸ Antisemitský program nacionálních socialistů probudil k životu nové aktivity českožidovského hnutí. Zatímco během 20. let hnutí spíše stagnovalo, události v Německu posloužily jako impuls k znovuoobnovení programu. Čechožidé iniciovali několik protestních akcí proti antisemitismu v Německu, přičemž při těchto akcích našli i společnou řeč se sionisty, tváří v tvář společnému nepříteli.⁹⁹ Ačkoliv podle Křesťana měla tato spolupráce pouze krátké trvání, někteří Čechožidé považovali ve 30. letech spolupráci se sionisty nebo i dalšími konfesemi za účinnou v boji s antisemitismem.¹⁰⁰ Zastupitelem této generace byl Jindřich Kohn, který ve svých filosofických spisech často přemýšlel nad

⁹⁵ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 20.

⁹⁶ HOSTOVSKÝ, Egon. The Czech-Jewish Movement. In: *The Jews of Czechoslovakia: Historical Studies and Surveys: Volume II*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1971, s. 148.

⁹⁷ *Dějiny českožidovského hnutí*, 1932, s. 21.

⁹⁸ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 10.

⁹⁹ Křesťan, Blodigová a Bubeník, 2001, s. 41.

¹⁰⁰ Srovnej: Křesťan, Blodigová a Bubeník, 2001, s. 41; Čapková, 2013, s. 184. Zjevně se jednalo o otázku názoru každého jednotlivce. Zatímco Hostovský trvá na tom, že mezi Čechožidy a sionisty žádný boj nebyl, Münzer nebo autor *Dějin českožidovského hnutí* viditelně brojí proti sionistům a v jejich textech lze najít výpady proti myšlence židovského národa.

syntézou různých náboženských a národních tradic a považoval sionismus za rovnocenné řešení židovské otázky.¹⁰¹

Příkladem aktivit podnícených německou antisemitskou politikou může být manifestace Rasové zákony a demokracie z 9. října 1935, na kterou byli jako řečníci pozváni představitelé různých konfesí i politických stran.¹⁰² V sekci Spolkové zprávy 56. ročníku kalendáře označuje autor zpráv tuto manifestaci za nejdůležitější aktivitu spolku v samostatném československém státě¹⁰³, podle Křesťana byla manifestace *vyvrcholením protinacistických aktivit Svazu Čechů-židů a patrně jeho vůbec nejvýznamnější akcí v letech první republiky*.¹⁰⁴

3.4 Českožidovský tisk

Za dobu své existence vydávalo českožidovské hnutí hned několik periodik. První a nejdéle vycházející byl *Kalendář česko-židovský*, jehož roční periodicitu ovšem nedovolovala hnutí aktivně se vyjádřit ke společenským událostem. Ještě před vznikem samostatné Československé republiky proto začaly vycházet *Českožidovské listy*. První číslo vyšlo v Praze v roce 1894 pod vedením Karla Fischera, který v tu dobu redigoval také *Kalendář česko-židovský*.

Periodikum	Doba vydávání
<i>Kalendář česko-židovský</i>	1881–1938
<i>Českožidovské listy</i>	1894–1907
<i>Rozvoj</i>	1904–1939
<i>Tribuna</i>	1919–1928
<i>Věstník akademického spolku Kapper</i>	1932–1938

Tabulka 1.: Přehled českožidovského tisku

¹⁰¹ Čapková, 2013, s. 184.

¹⁰² Křesťan, Blodigová a Bubeník, 2001, s. 42.

¹⁰³ Spolkové zprávy, *Kalendář česko-židovský*, Praha: Akademický spolek Kapper, 1936, 56, s. 145.

¹⁰⁴ Křesťan, Blodigová a Bubeník, 2001, s. 43.

Po Fischerově smrti se listu ujmul Otakar Guth a následně Viktor Teytz, oba velmi aktivní členové českožidovského hnutí. *Českožidovské listy* vycházely dvakrát měsíčně a na jejich stránkách se objevovaly příspěvky novinářů i umělců židovského i nežidovského původu¹⁰⁵ a domácí i zahraniční zprávy, včetně reflexe dvou nejvýznamnějších událostí týkajících se židů na konci 19. století: Dreyfusova a polenská aféra. Kromě výše zmíněných se úzký redakční kruh skládal z dalších známých jmen českožidovského hnutí: z Eduarda Lederera, Otakara Gutha, Viktora Teytze, Vojtěcha Rakouse, Maxe Lederera a Viktora Vohryzka.¹⁰⁶ Mezi přispěvateli byl i August Stein.

Podle Mikuláška, Švábové a Schulze sledovalo českožidovské hnutí v čtrnáctideníku dva cíle: *jednak trpělivě vyvracet antisemitské předsudky české křesťanské majority, stavět mosty mezi češtvím a židovstvím, a jednak vytvářet předpoklady k asimilaci česky cítících židů; působit na židovskou veřejnost, a to především ve smyslu českém, vlasteneckém.*¹⁰⁷ Podobně jako u jiných českožidovských periodik zde byl dán důraz na spolupráci a uznání většinové české společnosti. V prvním čísle se tak například objeví dopis Františka Ladislava Riegra, hlavního představitele staročechů, který chválí snahu českožidovské asimilace.¹⁰⁸

Kromě sledování a kritiky antisemitismu se *Českožidovské listy* zabývaly i polemikou s dvěma protichůdnými proudy, tzn. sionisty a německými židy a protičeskými výpadky na stránkách německého tisku (*Prager Tagblatt* a *Bohemia*).¹⁰⁹ Od roku 1897 vycházel čtrnáctideník s beletristickou přílohou.¹¹⁰ Ta se svým zaměřením přirozeně podobala obsahu *Kalendáře česko-židovského*, se kterým sdílela editora i redakci, obsahovala také původní poezii a prózu předních českých spisovatelů, překlady a statě o

¹⁰⁵ Mikulášek, Švábová a Schulz, 2002, s. 202.

¹⁰⁶ Donath, 1930, s. 186. Více v kapitole *Redakce*.

¹⁰⁷ Mikulášek, Švábová a Schulz, 2002, s. 202.

¹⁰⁸ V roce 1901 se však F. L. Rieger v rozhovoru vyjádřil o židech jako o „rozkladném elementu“, přičemž tento nechvalně proslulý výrok pak vedl přímo k založení *Rozvoje*. V odpovědi na Riegrův výrok Spolek českých akademiků-židů uspořádal diskuzní večer s tématem *Jsou-li židé elementem rozkladným?*, který navštívil i budoucí prezident Masaryk. Více viz GUTH, Otakar. Dr. Vohryzek. *Kalendář česko-židovský*, Praha: Spolek českých akademiků-židů, 1914, 34, s. 140.

¹⁰⁹ Mikulášek, Švábová a Schulz, 2002, s. 202.

¹¹⁰ Donath, 1930, s. 183.

náboženství a židovství.¹¹¹ *Českožidovské listy* zanikly v roce 1907 spojením s pardubickým *Rozvojem* Viktora Vohryzka.

Nejznámějším českožidovským listem je jistě *Tribuna*, vycházející v letech 1919 až 1928. *Tribuna*, ač v kontextu stranických deníků meziválečné éry označována za list nezávislý, jasně podporovala hradní politiku a prezidenta Masaryka.¹¹² Jak již bylo naznačeno, *Tribuna* měla konkurovat německy psaným deníkům a na rozdíl od ostatního českožidovského tisku bylo jejím úkolem spíše nabídnout česky psanou alternativu židovským obyvatelům než propagovat českožidovské hnutí. Junová dodává, že výhodou židovského česky psaného deníku byl i boj s antisemitismem běžného česky psaného tisku, který by mohl působit jak na židovské, tak na nežidovské obyvatelstvo a zároveň polemizovat s antisemitskými výpady.¹¹³

Z novinářů působících v *Tribuně* i pro čistě českožidovský tisk jmenujme Eduarda Lederera, Bedřicha Hlaváče (který zastával funkci šéfredaktora), Jindřicha Kohna nebo Alfréda Fuchse. *Tribuna* přinášela ekonomické a politické komentáře židovských i nežidovských novinářů, přičemž z hlediska mediální historie je významné působení Ferdinanda Peroutky ve funkci odpovědného redaktora.

Ve 30. letech, konkrétně od roku 1932, vycházel také měsíčník *Věstník akademického spolku Kapper*.¹¹⁴ Jednalo se o několika stránkový měsíčník v malém formátu, kterou vydával akademický spolek Kapper. Obsahoval vždy několik stručných beletristických příspěvků nebo esejí, sekci věnovanou knižní recenzi, spolkové zprávy i krátké zprávy nebo črty ze studentského života. Autory byly převážně přispěvatelé, kteří se aktivně podíleli na vydávání ostatních periodik či se obecně podíleli na chodu spolku, např. Egon Hostovský nebo Eduard Lederer. Zajímavou prací je například článek *Potřebujeme předběžné práce k dějinám českožidovského hnutí*, jehož autorem je zmíněný Lederer. Článek vytýká českožidovskému hnutí, že se příliš soustředí na postavu Sigfrieda Kappera (který si sice podle Lederera velkou pozornost zcela jistě zasloužil) a zapomíná se na

¹¹¹ Donath, 1930, s. 183.

¹¹² Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 161.

¹¹³ JUNOVÁ, Magdalena. *Židovská identita na stránkách Tribuny*. Praha, 2012. 57 + vii s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc..

¹¹⁴ *Věstník akademického spolku Kapper*. Praha, 1934, 2(3), 28-31.

českožidovské hnutí v jeho počátcích podívat jako na celek.¹¹⁵ *Věstník akademického spolku Kapper* propojil mladou generaci Čechožidů s tou starší: zatímco mladí měli své vlastní názory, postrádali znalosti starší generace. Pro časopis byl tak o příspěvky požádán August Stein, který měl znalost tradičních židovských textů nebo Jindřich Kohn, jehož inovativní názory a filosofie z něj učinili ideologického mentora mladší generace.¹¹⁶

3.4.1 Rozvoj

Nejvýznamnějším českožidovským médiem byl *Rozvoj*. Vycházel v Pardubicích od počátku roku 1904 a za jeho vznikem stojí Viktor Vohryzek, který až na drobné výjimky vytvářel celý obsah list v několika prvních letech – s malou pomocí Eduarda Lederera a Maxe Lederera. Podle Donatha bylo zaměření listu podobné jako *Českožidovské listy*, *Rozvoj* byl však kvalitativně na vyšší úrovni.¹¹⁷ Jak už bylo zmíněno výše, v roce 1907 se oba listy spojily pod jménem *Rozvoje*. Změnila se periodicita z čtrnáctidenní na týdenní, list nově vychází ve větším formátu i rozsahu.¹¹⁸

Mikulášek, Švábová a Schulz dělí vydávání *Rozvoje* na pět etap. První etapou je list pod vedením Vohryzka, druhá etapa začíná spojením Českožidovských listů a končí v roce 1915, kdy je vydávání listu v souvislosti s první světovou válkou přerušeno, třetí etapa odráží 20. léta, čtvrtá 30. léta a poslední etapa se týká období druhé republiky, kdy list marně bojuje o přežití ve stínu rostoucího vlivu nacistické říše.¹¹⁹ Poté, co ještě před Mnichovskou dohodou vyšlo poslední číslo Kalendáře česko-židovského, byl týdeník v krátkém období druhé republiky poslední platformou českožidovského hnutí, vycházel do konce roku 1938. V tomto období se na jeho stranách čím dál tím častěji napříč články objevuje zoufalý tón Čechožidů, kteří se snaží vyrovnat s novou situací a silícími projevy antisemitismu.

Redakce *Kalendáře česko-židovského* a *Rozvoje* jsou si po dobu svého vycházení velmi podobné, ne-li totožné. Cíle vytyčené pro českožidovskou ročenku tedy platí i zde:

¹¹⁵ LEDERER, Eduard. Potřebujeme předběžné práce k dějinám českožidovského hnutí. *Kapper: List českožidovských akademiků*. Praha, 1934, III(3), 28-31.

¹¹⁶ Čapková, 2013, s. 184.

¹¹⁷ Donath, 1930, s. 186

¹¹⁸ Donath, 1930, s. 188

¹¹⁹ Mikulášek, Švábová a Schulz, 2002, s. 233-234.

propagovat českožidovské asimilační hnutí mezi židovským i nežidovským obyvatelstvem. Rozvoj byl také vzhledem k periodicitě místem výpadů proti sionistům a reflektoval současné politické události u nás i v Německu.

4 Kalendář česko-židovský

4.1 Kalendáře jako specifický druh tisku

Studium kalendářů u nás nemá takovou tradici jako studium novin nebo časopisů. Jak se shoduje Urban, Otto nebo Voit, hlavním obdobím kalendářů je druhá polovina 19. století, kdy hrály velkou roli lidové kalendáře. Podle Heleny Krejčové, která se ve svém příspěvku z roku 1986 věnuje stručnému výkladu pojmu kalendář a bibliografii českých kalendářů v polovině 19. století, do té doby ucelený přehled o českých kalendářích neexistoval.¹²⁰ Oproti novinám a časopisům kalendáře vzhledem k roční periodicitě definuje také malá pružnost a nemožnost reakce na soudobé události.¹²¹ Z toho důvodu jsou využitelnější ke studiu kulturních trendům nebo literatury, oproti tomu novinové a časopisecké tituly odrážejí aktuální události a témata doby.

První kalendáře vznikaly již ve starověku a řídily se podle periodicky se objevujících přírodních jevů. Nejstarší známou soustavou je egyptský kalendář, jehož periody diktovala řeka Nil.¹²² České kalendáře 19. století vychází ze soustavy juliánského (resp. gregoriánského) kalendáře starověkého Říma, který později přebrali křesťané. Zatímco gregoriánský kalendář se řídí podle slunečního cyklu, židovský kalendářní rok, podle kterého vycházel i *Kalendář česko-židovský*, se řídí podle cyklu lunárního.¹²³ První české kalendáře se šířily opisem, po vzniku knihtisku se velice uplatnily jako častý a nenáročný tisk.¹²⁴ Prvním nekalendářním obsahem byly pranostiky, buď jako krátké, většinou veršované průpovídky o počasí a přírodních jevech, nebo v delší formě pranostiky astrologické, které se zakládaly spíše na pseudovědeckých pozorováních a nadpřirozených silách a předpovídaly katastrofy nebo senzace.¹²⁵ Postupem času přibývaly v kalendářích další texty, které později daly vzniknout typu literárních kalendářů 19. století.

¹²⁰ KREJČOVÁ, Helena. Příspěvek k bibliografii českých kalendářů 19. století. In: *Miscelanea: Oddělení rukopisů a vzácných tisků*. Praha: Státní knihovna ČSR, 1986, s. 207.

¹²¹ *Tamtéž*, s. 212.

¹²² Urban, 1987, s. 15-16.

¹²³ Putík a Pavlát, In: Pavlát, 2005, s. 113. Více o rozdílech mezi gregoriánským a židovským kalendářem viz *tamtéž*.

¹²⁴ Voit, 2006, s. 427.

¹²⁵ URBAN, Zdeněk. *Století českého kalendáře*. Praha: Svoboda, 1987, s. 16.

Právě 19. století bylo zlatým obdobím kalendářů.¹²⁶ V druhé polovině století dochází k největšímu rozmachu, stoupá jejich kvalita a utváří se druh kalendáře jako kulturního periodika. Podle Urbana po roce 1848 stoupl celkový počet českých kalendářů až devětkrát.¹²⁷ Ještě na počátku 20. století byl kalendář nejčtenější knihou běžného člověka a jak uvádí Pokorný *jeho vliv na vytváření veřejného mínění se nedal podceňovat*.¹²⁸

Kalendáře byly i cenným zdrojem národopisu, historie i literární historie.¹²⁹ Významným historicky-naučným kalendářem byly *Kalendář historický* Daniela Adama z Veleslavína z roku 1578, který *otevřel kalendářové literatuře široce dveře k zájmu o sledování dějin, především domácích, k posilování českého historického vědomí*.¹³⁰ Později se objevují populární kalendáře hospodářské a s rozvojem odborných časopisů od 80. let 18. století do roku 1847¹³¹ také kalendáře odborné. Voit podotýká, že kalendáře obecně byly velmi populární, měly vysokou finanční výnosnost a prodejnost.¹³² Bednařík, Jirák a Köpplová zmiňují oblíbené lidové kalendáře v souvislosti s tiskem strany sociálnědemokratické v 90. letech 19. století, které cílily na méně gramotné dělnictvo.¹³³ V 19. století zesílí informační část kalendářů, zvýší se jejich počet a tematická rozmanitost, včetně kalendářů výchovných a naučných.¹³⁴ Objevuje se také čím dál tím víc beletristických příspěvků v podobě krátkých žánrů.¹³⁵

Kalendáře v éře národního sebeuvědomování slouží jako platforma pro utváření a popularizaci jazyka a kultury. Urban si všímá vlivu, který kalendáře v revolučních dobách

¹²⁶ Urban, 1987, s. 15.

¹²⁷ *Tamtéž*, s. 20.

¹²⁸ POKORNÝ, Jiří. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 2003, s. 90. ISBN 80-246-0508-2.

¹²⁹ KREJČOVÁ, Helena. Příspěvek k bibliografii českých kalendářů 19. století. In: *Miscelanea: Oddělení rukopisů a vzácných tisků*. Praha: Státní knihovna ČSR, 1986, s. 207.

¹³⁰ Urban, 1987, s. 17.

¹³¹ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 82.

¹³² Voit, 2006, s. 426-427.

¹³³ Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 143.

¹³⁴ Urban, 1987, s. 19.

¹³⁵ *Tamtéž*.

měly, hlavně díky tomu, že nebyly tolik bedlivě sledovány cenzurou a netýkala se jich publikační omezení Bachova absolutismu.¹³⁶ K propagaci myšlenek národního obrození kalendáře využívali obrozenci, například redaktor a spisovatel Jan Hýbl, který redigoval i předchůdce buditelského titulu *Květy české*, časopis *Jinde a nyní*.¹³⁷ Spojení kalendářů a českých spisovatelů zdá se být tradiční, např. politický kalendář *Posel z Prahy* redigoval v prvním čísle Karel Sabina,¹³⁸ ostatně v této tradici pokračují i kalendáře první republiky, včetně těch podrobněji rozebraných v této práci.

Je potřeba rozlišit mezi dvěma druhy kalendáře. Původní kalendáře, častější podle Krejčové do 60. – 70. let 19. století, byly často jediným tiskem, se kterým se lid setkával.¹³⁹ Jako takové plnily funkce, které se tradičně médiím připisují, tedy informační a zábavní. Jednalo se o univerzální list, který obsahoval texty naučné, praktické, výchovné, zábavné.¹⁴⁰ Druhý typ kalendáře, mezi který spadá i *Kalendář česko-židovský*, už nemá za úkol nahradit všechnu četbu, ale je úzce zaměřený. Tyto tituly se objevují stále častěji ke konci století. Časté byly kalendáře náboženské a učitelské, specializované pro různá povolání (lékařské, včelařské, právnické, atd.) nebo kalendáře hospodářské, pro domácnost, humoristické. Krejčová uvádí i kalendář pro ženy *Tetín*, vedený ženskou redakcí.¹⁴¹

Forma *Kalendáře česko-židovského*, jak je zmíněno dále v této práci, vychází po celých osmapadesát let vydávání právě z tradice 19. století a kromě marginálních změn formu neopustí až do roku 1938. Podle Krejčové jsou kalendáře důležité i tím, že přinášejí překlady z cizích jazyků, jmenovitě byly prvním z míst, kde čtenář mohl setkat s překlady z ruské, francouzské či jihoslovenské literatury,¹⁴² přičemž studovaný kalendář v této tradici pokračuje (viz tabulka 3).

Z významných kalendářních titulů jmenujme brněnskou *Koledu*, která vycházela od

¹³⁶ Urban, 1987, s. 20.

¹³⁷ *Ottův slovník naučný*, 1898, s. 783.

¹³⁸ Krejčová, 1986, s. 234.

¹³⁹ *Tamtéž*.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, s. 207.

¹⁴¹ *Tamtéž*, s. 263.

¹⁴² *Tamtéž*, s. 211.

roku 1851 do roku 1858 a je označována jako četba na vysoké úrovni, ve které převládají naučné články historického a národopisného charakteru.¹⁴³ Kalendář redigoval Ignác Jan Hanuš, knihovník a profesor, a díky jeho zálibě ve slovanských jazycích kalendář přinášel čtenářům zábavnou formou studium jihoslovanských jazyků.¹⁴⁴ Mezi přispěvatele patřila i Božena Němcová. Pro porovnání s *Kalendářem česko-židovským* zmiňme například náboženskou knihu *Poutník z Prahy (Nový kalendář katolický)*. Vycházející v druhé polovině 19. století, jeho obsah Krejčová definuje jako silně ovlivněný náboženstvím a výchovného charakteru, do zábavné části ovšem přispívají i významní literáti, téměř chybí texty praktické.¹⁴⁵

Do krátkého období svého života ve 20. století sice vstupují kalendáře s velkou popularitou, ta ale rychle klesá. S rozvojem gramotnosti populace, rozšířením novin, časopisů i knih a s novými druhy médií, která poskytují funkci zábavní a informační (film a později rozhlas) se kalendář stává čím dál tím méně využitelným.

4.2 Vydavatel

Vydavatelem *Kalendáře česko-židovského* byl Spolek českých akademiků židů, od roku 1919 přejmenovaný na Akademický spolek Kapper. Spolek vznikl v roce 1876 jako první sdružení českého asimilačního hnutí.¹⁴⁶ Hnutí vzniklo, jako ostatně většina židovských spolků v té době, na půdě tehdy ještě nerozdělené¹⁴⁷ pražské univerzity. Během listopadu roku 1875 se malá skupina studentů¹⁴⁸ setkávala v bytě Adolfa Stránského, později významného politika, novináře a zakladatele *Lidových novin*, a po několika vášnivých debatách dala na počátku prosince dohromady první cíle česko-židovského

¹⁴³ Krejčová, 1986, s. 219-220.

¹⁴⁴ *Tamtéž*, s. 220.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, s. 223.

¹⁴⁶ Křest'an, Blodigová a Bubeník, 2001, s. 15.

¹⁴⁷ V roce 1882 byla dnešní Univerzita Karlova rozdělena na českou a německou část a pod názvem Karlo-Ferdinandova univerzita fungovala až do roku 1939, kdy došlo k uzavření českých vysokých škol nacistickým režimem.

¹⁴⁸ Scharf, autor článku, uvádí kromě sebe a Stránského také Leopolda Katze, Alexandra Franka, Vondörfera, Josefa Podvínce a Eduarda Kohna jako účastníky těchto schůzí; SCHARF, Jakub. Deset let. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Spolek českých akademiků - židů, 1886, 6, s.139.

spolku.¹⁴⁹ První schůze byla svolána v kavárně na Starém městě, kam přišlo kolem 20 zájemců, kteří záhy zvolili spolkový výbor a předsedu spolku.¹⁵⁰ Náležitosti dle zákona odeslali rakouským úřadům, které spolek v březnu 1876 schválily.¹⁵¹ August Stein, jeden z dlouholetých členů spolku a ve 20. letech 20. století předseda pražské židovské obce, vzpomíná na problémy, které přineslo slovo žid v názvu spolku: *Před padesáti lety bylo totiž u nás slovo žid v nežidovských kruzích – i v těch, kde nebylo nenávisti proti židům – ještě často pokládáno za výraz méněcennosti a mívalo nádech přihany. (...) Název Spolku českých akademiků-židů nebyl tedy pokládán za nejvhodnější prostředek k získání členů a narazil proto na odpor. Mimo to ukazováno k tomu, že by spolek podle tohoto svého jména být měl mylně pokládán za korporaci náboženskou, jakou ovšem neměl a nechtěl být.*¹⁵² Prvním předsedou spolku byl zvolen Leopold Katz.

Tak byly položeny oficiální základy českého asimilačního hnutí. Členy Spolku českých akademiků-židů byli převážně židé z venkova, kteří přišli do Prahy za vzděláním. Zatímco původní pražská židovská komunita byla do velké míry germanizovaná, židé z českého venkova a menších měst byli více ovlivněni českou kulturou i jazykem. V roce 1883 už měl spolek přes 400 členů, mezi které patřily i židovské obce menších měst nebo mecenáši z řad obchodníků, továrníků nebo velkostatkářů.¹⁵³

Podle Čapkové se Spolek českých akademiků-židů zaměřoval převážně na kulturní a společenskou rovinu asimilace, spolupracovali proto s mnoha jinými kulturními spolky a předními českými umělci.¹⁵⁴ Tato spolupráce nesla ovoce už od druhého čísla kalendáře, kam přispěl povídkou například Ladislav Stroupežnický. V pozdějších číslech byla obzvláště nepřehlédnutelná spolupráce s Jaroslavem Vrchlickým, Oscar Donath dokonce ve své práci z roku 1930 uvádí, že Vrchlického příspěvky nechyběly v žádném ročníku.¹⁵⁵

¹⁴⁹ Scharf, 1886, s. 139.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, s. 140.

¹⁵¹ Kieval, 2011, s. 39.

¹⁵² Archiv UK. Věstudentský archiv. Karton 129. *Vzpomínky a úvahy*. August Stein, Ze začátku Spolku českých akademiků-židů, s. 5.

¹⁵³ *Tamtéž*. *Výroční zpráva spolku českých akademiků židů v Praze za správní rok 1882-83*.

¹⁵⁴ Čapková, 2013, s. 118.

¹⁵⁵ Donath, 1930, s. 182.

Mezi další přispěvatele v počátcích ročenky patřil například Jakub Arbes nebo Zikmund Winter. Kromě záštity umělecké se spolku dostalo i podpory politické. V počátcích svého fungování ho podpořili takové osobnosti jako Josef Barák, Jan Strakatý nebo vydavatel vlivných *Národních listů* Julius Grégr.¹⁵⁶

Prvním útlumem v jinak bohatém životě spolku byla první světová válka. Spolek kvůli nedostatku členů musel dokonce na čas pozastavit svou činnost, protože většina členů byla povolána do armády a spolek nebyl usnášení schopný.¹⁵⁷ Drtivá většina aktivních členů i přispívajících byla povolána do zbraně už v roce 1914 a *činnost spolku se omezila větším dílem na podpůrnou akci a na vydání 34. ročníku českožidovského kalendáře za redakce p. dra. V. Teytze*.¹⁵⁸ Spolek začal znovu plně fungovat až na konci roku 1918, načež v roce 1919 svolal mimořádnou schůzi za účelem změny názvu. Výsledkem proběhlé ankety bylo přejmenování na Akademický spolek Kapper, který byl schválen na valné hromadě spolku 19. prosince 1919.¹⁵⁹ Znovu je tedy v základní myšlence českožidovského hnutí patrný důraz na vlastní minulost a na první průkopníky českožidovské myšlenky. Podle Steina tato změna značila i změnu programu českožidovského hnutí po vzniku samostatné Československé republiky, kdy už nebylo potřeba jménem naznačovat hlavní program hnutí.¹⁶⁰ V této době je taky ze stanov spolku vyjmuta, že činnými členy mohou být pouze osoby židovského vyznání.¹⁶¹

Nová generace mladých Čechožidů přinesla do spolku také nové ideje. Zatímco dříve bylo třeba poučit židy o české kultuře, plně integrování mladí Čechožidé naopak postrádali znalost židovství.¹⁶² Svým programem navazovali na předválečné pokrokové hnutí, i proto jako jejich mentoři sloužili Eduard Lederer nebo Otakar Guth, kteří se s nimi politicky shodovali a zároveň jim mohli poskytnout vhled do otázek židovství.

¹⁵⁶ Kieval, 2011, s. 46.

¹⁵⁷ Archiv UK, Všestudentský archiv, karton 129, Výroční zpráva akademického spolku „Kapper“ za období od roku 1914 do roku 1921.

¹⁵⁸ *Tamtéž*, s. 3-4.

¹⁵⁹ *Tamtéž*, s. 6.

¹⁶⁰ *Tamtéž*. Vzpomínky a úvahy. August Stein, Ze začátku Spolku českých akademiků-židů, s. 10.

¹⁶¹ *Tamtéž*.

¹⁶² Čapková, 2013, s. 182.

Ve 30. letech pokračuje dosavadní spolková činnost. Spolek pořádal pravidelné debatní večery, většinou na téma asimilace, vydával knihy a časopis Kapper. Skrze jubilejní fond se sociální sekce spolku se starala o nemajetné studenty, kteří přicházeli do Prahy z vesnic (viz podkapitola 5.2). Pro nárok na finanční podporu museli studenti být činnými členy spolku.

4.3 Vznik titulu a jeho proměny do roku 1930

Prvotním impulsem pro vydávání kalendáře bylo propagovat myšlenky českožidovského hnutí, mít vlastní českožidovskou platformu. *Českožidovští studenti pocítovali hned v prvním pětiletí trvání svého spolku potřebu nějakého tiskového orgánu, aby mohli působiti i na širší kruhy židovské.*¹⁶³ Podobnou motivací si na počátku 20. let prošlo i sionistické hnutí, které ze stejného důvodu začalo vydávat svůj kalendář (viz předchozí kapitoly). *Teprve vznikem tiskového orgánu dostává vydavatelská základna svou odbornou platformu, jíž realizuje a organizuje své záměry.*¹⁶⁴

Kalendář česko-židovský si za 57 let své existence prošel velkou proměnou. Mikulášek, Glosíková a Schulz ho označují za *nejvýznamnější českožidovské náboženské, kulturní, osvětové a literární periodikum.*¹⁶⁵ Původní záměr byl propagovat česko-židovské hnutí a jeho právoplatné místo v židovské i české společnosti.¹⁶⁶ Tato snaha o propagaci je obzvlášť patrná v prvním čísle, které věnuje velkou pozornost stanovám Spolku českých akademiků židů a vyzývá všechny česky mluvící židy, aby se k hnutí přidali. První číslo vyšlo pod vedením Augusta Steina v roce 1881, v malém kapesním formátu¹⁶⁷, na 156 stránkách. Roční periodicitu byla zvolena proto, že Spolek českých akademiků židů neměl dostatečné finanční prostředky na to, aby vydával časopis s častější periodicitou.¹⁶⁸

¹⁶³ Donath, 1930, s. 181.

¹⁶⁴ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie: Řada 2, Časopisy, díl 2. Časopisy České republiky 1919-1945 (CERBI C2). Část 2, Přehledy, rejstříky.* Brno: Sdružení knihoven ČR, 2007, s. 7. ISBN 978-80-86249-39-5.

¹⁶⁵ MIKULÁŠEK, Alexej, Viera GLOSÍKOVÁ a Antonín B. SCHULZ. *Literatura s hvězdou Davidovou: Slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století.* Praha: Votobia, 1998, s. 409. Velká řada (Votobia). ISBN 80-7220-019-4.

¹⁶⁶ Krejčová, 1989, s. 128.

¹⁶⁷ Donath, 1930, s. 181.

¹⁶⁸ Krejčová, 1989, s. 128.

Kalendářní forma měla také svůj účel: podle Krejčové se tím asimilanti snažili dosáhnout toho, aby čtenář list po prvním čtení neodložil, ale neustále se k ní v průběhu roku vracel.¹⁶⁹

První číslo vyšlo v nákladu dvou tisíc kusů, přičemž se podařilo rozebrat zhruba dvě třetiny - bylo tedy ztrátové, ale spolek se přesto rozhodl ve vydávání pokračovat.¹⁷⁰ Podle výroční zprávy Spolku českých akademiků-židů, který kalendář vydával vlastním nákladem, jej celý náklad vyšel na 200 zlatých.¹⁷¹

Starší ročníky začínají částí rituální a kalendářní, část zábavní (později beletristická) je odsunuta dozadu. První článek v čísle je věnován vzpomínce na Siegrifeda Kappera, který zemřel o dva roky dříve v Itálii. Jeho podobizna se objevuje i na titulní stránce čísla.

Obsah *Kalendáře česko-židovského* byl tvořen židovskými i nežidovskými přispěvateli. Výjimku z pravidla tvoří první číslo.¹⁷² Karel Fischer, který list redigoval v letech 1884 až 1905 se podle Donatha obzvlášť zasloužil o získání co nejširšího okruhu nežidovských přispěvatelů¹⁷³, obzvlášť mezi etablovanými literáty, jako byli např. Jaroslav Vrchlický nebo Zikmund Winter. K této problematice se v úvodníku 49. ročníku vyjadřuje šéfredaktor Jan Münzer: *Pokud jde o spolupracovníky nežidovského původu – kteří ostatně byli zastoupeni i v kalendářích minulých, – netřeba zdůrazňovat, že jejich příspěvky nebyly ani odevzdávány ani přijímány jako projev semitofilství, ale že byly s obou stran pojímány jako manifestace úsilí o úroveň, na níž rozdílů vyznání a rasového původu ztrácejí svůj význam.*¹⁷⁴

Během první světové války vydávání *Kalendáře česko-židovského* pokračuje, i když s oslabenou redakcí. V úvodníku 34. ročníku se k tomu redakce vyjadřuje následovně:

Válečné události, jež ode dne dvacátého osmého

¹⁶⁹ Krejčová, 1989, s. 128.

¹⁷⁰ *Tamtéž*, s. 129.

¹⁷¹ Archiv UK, fond Vřestudentský archiv, karton 129. Výroční zpráva Spolku českých akademiků židů za správní rok 1882-83.

¹⁷² Donath, 1930, s. 182.

¹⁷³ *Tamtéž*.

¹⁷⁴ Münzer, 1929, s. 4.

července 1914 otřásají světem v základech, vrhly svůj stín i na tuto knihu. V době, kdy kalendář vychází, jest jeho redaktor a řada přispívatelů ve zbrani; mnozí, kdo slíbili přispěti, nemohli slib splniti. Přes to odhodlal se podepsaný Spolek českých akademiků židů kalendář vydati, neboť má za to, že kniha, jež si získala za několik desetiletí tisíce oddaných odběratelů a čtenářů, bude i v dnešní době příznivě přijata.¹⁷⁵

Redakci během války vede Viktor Teytz, Max Pleschner a Eduard Lederer.

Výrazná změna pro českožidovské hnutí a tedy i pro Kalendář nastává v roce 1918. Vznik samostatné Československé republiky dává českožidovskému hnutí částečnou legitimitu, přičemž je v prvním poválečném čísle cítit radost z nově vzniklého státu, který Čechožidé považují za svůj. Po válce vede redakci Vítězslav Markus, který se i během 30. let aktivně na redigování knihy podílí. Markus pokračuje ve směru, který pro kalendář určil Viktor Teytz před válkou a vytváří z něj moderní literárně kulturní revue.¹⁷⁶ Kvalita literárních příspěvků stoupla, podle Krejčové to bylo proto, že nově již nešlo o to, aby židé psali česky (míněno obecně), ale pouze o vydávání kvalitního obsahu.¹⁷⁷

4.4 Forma

Kalendář česko-židovský vycházel jednou ročně, přičemž během roku různě vycházely dotisky. Vydání každého ročníku záviselo na židovském kalendářním roce, ročenka proto vycházela vždy v létě před novým židovským rokem.¹⁷⁸ Příspěvky do kalendáře vznikaly během celého roku. Cena knihy se během 30. let měnila, vycházela na 21 nebo 25 korun.

¹⁷⁵ Úvodem. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Spolek českých akademiků - židů. 1914, **34**, s. 1.

¹⁷⁶ Krejčová, 1989, s. 131.

¹⁷⁷ *Tamtéž*.

¹⁷⁸ KROULÍKOVÁ, Lucie. *Kalendář česko-židovský za redakce Egona Hostovského a Hanuše Bonna*. In: *Cizí i blízci: Židé, literatura a kultura v českých zemích ve 20. století*. Praha: Akropolis, 2016, s. 253. ISBN 978-80-7470-125-2.

Podoba *Kalendáře česko-židovského* zpočátku kopírovala kapesní formát německého kalendáře, včetně struktury.¹⁷⁹ Obsah vycházel z lidových kalendářů 19. století. Vnitřně je členěn na část jubilejní, praktickou, beletristickou, spolkovou a inzertní. Pořadí a označení částí se v listu ve sledované době různě mění, pouze jubilejní část je vždy na začátku listu a spolkové zprávy následují bezprostředně po části beletristické. Počet stránek kalendáře se lišil dle délky příspěvků určitým ročníku.

Ročník	Rok	Rok židovského kalendáře	Počet stran	Cena	Vedoucí redaktor
50.	1930/1931	5691	304	25 Kč	Jan Münzer
51.	1931/1932	5692	182	21 Kč	Egon Hostovský
52.	1932/1933	5693	214	/	Egon Hostovský
53.	1933/1934	5694	214	/	Egon Hostovský
54.	1934/1935	5695	182	21 Kč	Egon Hostovský
55.	1935/1936	5696	236	/	Egon Hostovský
56.	1936/1937	5697	186	21 Kč	Egon Hostovský
57.	1937/1938	5698	230	25 Kč	Hanuš Bonn
58.	1938/1939	5699	244	25 Kč	Hanuš Bonn

Tabulka 2: Formální náležitosti *Kalendáře česko-židovského*

Podle vlastního pozorování a v souladu s poznatky Kroulíkové není *Kalendář* graficky výrazný.¹⁸⁰ Kromě titulní stránky, která odráží grafický styl doby (viz přílohy a porovnání KČŽ z počátku století, kdy jsou na titulní straně patrné secesní prvky, a z 30. let), je v kalendáři velmi málo grafických prvků. Výjimkou jsou fotografie před jubilejní částí na začátku listu, na kterých jsou vyobrazeny vzpomínané osobnosti. Druhým grafickým prvkem je část inzertní na konci listu, která se ale omezuje spíše na různé fonty a rámečky než na ilustrace nebo fotografie.

¹⁷⁹ Krejčová, 1989, s. 128.

¹⁸⁰ Kroulíková, 2016, s. 254.

5 Redakce

Tato kapitola sleduje redaktory, redakční kruh a přispěvatele sledovaného periodika. Velká pozornost je věnována odpovědným redaktorům Janu Münzerovi, Egonu Hostovskému a Hanuši Bonnovi, kteří po celá 30. léta udávali směr a tón *Kalendáře česko-židovského*. Část je také věnována nežidovským autorům a význačným literátům či novinářům své doby, kteří do listu přispívali i přes velký nárůst antisemitských nálad a jasně nepřátelskou atmosféru konce 30. let. V podkapitole *Redakční okruh* jsou ti přispěvatelé, kteří se podíleli na chodu redakce. Často se jedná o významné osobnosti českožidovského hnutí, například o Otakara Gutha nebo Eduarda Lederera, kteří na podobě *Kalendáře* pracovali ještě před vznikem Československa.

5.1 Jan Münzer (1898–1950)

Jan Münzer převzal redakci po Vítězslavu Markusovi, který ji vedl od konce první světové války. Redigoval 49. a 50. ročník. Pocházel z Chrudimi, kde vystudoval i gymnázium. Na vysokoškolská studia odešel do Prahy, kde krátce studoval právnickou fakultu a následně přestoupil na fakultu filosofickou.¹⁸¹ Ještě během studií začal působit v *Tribuně*, kam přispíval v letech 1925–1927. V roce 1930 založil a redigoval časopis *Dnešek*, ve kterém využil kontakty a zkušenosti z redakce *Kalendáře česko-židovského*, mezi přispěvatele *Dneška* tak patřili např. Karel Poláček, Alfréd Fuchs nebo K. J. Beneš.¹⁸² Pracoval také v *Českém Slovu*, *Lidových novinách*, kam pod pseudonymem Karel Blažek psal literární kritiky.¹⁸³ Byl známý právě pro svoje recenze a hravý přístup k poezii i próze, psal básnické parodie ve stylu známých českých autorů (Havlíček nebo Březina) a do *Lidových novin* pod pseudonymem Monetčikov parodoval “ruský styl” povídek.¹⁸⁴ Věnoval se také překladatelské činnosti, Forst, Opelík a Merhaut uvádí např. překlad *Poslední dnové lidstva* od rakouského dramatika Karla Krause nebo různá biografická

¹⁸¹ FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000. s. 377.

¹⁸² *Tamtéž*.

¹⁸³ *Tamtéž*.

¹⁸⁴ *Tamtéž*.

díla.¹⁸⁵

Münzer se věnoval literární kritice a psaní, patřil k Čapkovým pátečníkům. Z politického hlediska se podobně jako většina českožidovských asimilantů věnoval hlásil k hradní politice a Masarykovým ideálům.¹⁸⁶ Forst, Opelík a Merhaut uvádějí, že se na Münzerově literárním stylu podepsala jeho novinářská profese.¹⁸⁷ Z jeho nejvýraznějších děl je polemika *O Asimilantech a o asimilantech*, která byla publikována v *Kalendáři česko-židovském*. Münzer v něm vysvětluje diametrální rozdíl mezi sionistickým a asimilantským pohledem na židovskou otázkou. Polemizuje nad tím, zda není na čase upustit od kolektivního řešení židovské otázky, vypořádání se s židovskou identitou a náboženstvím je podle něj na každém jedinci. Opačně na tuto problematiku nahlíží sionisté, které vzhledem k zásadním ideologickým rozporům náležitě kritizuje.¹⁸⁸

Jan Münzer v roce 1939 utekl před nacismem do Spojených států, kde nadále pokračoval v novinářské činnosti. Působil v ČTK. Mimo jiné pracoval i v zahraniční informační službě (tiskový odbor) československého odboje.¹⁸⁹ V závěru života pracoval i v Hlase Ameriky.¹⁹⁰

5.2 Egon Hostovský (1908–1973)

Egon Hostovský bývá označován za jednoho z velkých českých spisovatelů 20. století. Většina jeho z nejoceňovanějších románů vznikala až v emigraci (po roce 1938), svou první povídku však vydal ještě před maturitou, v roce 1927. Až do války byl velmi aktivní literárně i jinak, pracoval například ve vydavatelství Melantrich, angažoval se v chodu Akademického spolku Kapper a ujal se redakce *Kalendáře česko-židovského*, který vedl v letech 1931 až 1936.

Hostovský se narodil se v početné rodině židovských asimilantů v Hronově 24.

¹⁸⁵ Forst, Opelík, Merhaut, 2000, s. 377.

¹⁸⁶ *Tamtéž*.

¹⁸⁷ *Tamtéž*.

¹⁸⁸ MÜNZER, Jan. *O asimilantech a o asimilantech*. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1930, 50, s. 221-222.

¹⁸⁹ Forst, Opelík, Merhaut, 2000, s. 377.

¹⁹⁰ *Tamtéž*.

dubna 1908 a vyrůstal v ryze českém prostředí.¹⁹¹ Vystudoval gymnázium v Náchodě. a následně odešel do Prahy studovat na Filosofickou fakultu. Během studií vstoupil do Akademického spolku Kapper, kde se setkal s Jindřichem Kohnem.¹⁹² Podle vzpomínek manželky Reggie mu zde finančně vypomohl Otakar Guth¹⁹³, jak bylo mezi finančně lépe zajištěnými členy Akademického spolku Kapper zvykem. Guthovi následně dedikoval knihu povídek z roku 1934, *Cesty k pokladům* a vzpomínal na něj i po válce.¹⁹⁴ S Gutthem také úzce spolupracovali na vydávání *Kalendáře česko-židovského*.

Jako první publikoval Hostovský v Moravskoslezském deníku v roce 1925, následně přispíval také do *Lidových novin*, *Rozhledů*, *Plánu*, *Panoramatu* nebo do *Kvartu*, intelektuálního časopisu zaměřeného na literaturu, filosofii, politologii, estetiku a modernistické umělecké směry.¹⁹⁵ V kalendáři se také od roku 1930 objevují ukázky z jeho připravovaných knih, debutuje ukázkou *Muž, který ztratil svůj stín* z románu *Ztracený stín*. Kromě jeho vlastních děl můžeme v 56. čísle nalézt i literárně-psychologický rozbor Hostovského literární tvorby od Pavla Fraenkla.¹⁹⁶

Hostovský se ve vlastních memoárech předválečnému pobytu v Praze spíše vyhýbá. *Životopis to není, protože kromě vzpomínek na dětství a jinošství, bez nichž se nemůžu obejít, nehodlám takměř vůbec mluvit o svém životě a literárních zážitcích v Československu, z něhož jsem odešel ve svých jedenatřiceti letech. Tedy jakýpak životopis, když v něm není řeč ani o jedné takové senzaci, jakou je například politika literárních kaváren, spolková činnost (...)?*¹⁹⁷ Z této éry tolik nečerpá ani ve svých knihách, kde často

¹⁹¹ Literární archiv Památníku národního písemnictví (LAPNP). Fond Egona Hostovského. Tisky, výstřižky. Jaroslav Čáp, *Egon Hostovský ve světle archivních pramenů*.

¹⁹² Mikulášek, Glosíková, Schulz, 1998, s. 155.

¹⁹³ Olga Hostovská-Castiellová (nar. 1936) se dlouho věnuje životu a dílu svého otce a mnoho z jejích vzpomínek, pátrání a dalších odborných článků je v této práci zmíněno, viz seznam literatury; HOSTOVSKÁ, Olga. Mecenáš Otakar Guth. *Roš Chodeš* [online]. Praha: federace židovských obcí, 2008, 70(9), s. 10-11 [cit. 2018-04-20].

¹⁹⁴ HOSTOVSKÁ, Olga, Václav SÁDLO a Barbora SVOBODOVÁ. *Egon Hostovský a jeho radosti života*. Praha: Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 2018, s. 28. ISBN 978-80-7308-764-7.

¹⁹⁵ Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 237.

¹⁹⁶ Viz *K problematice sebecitu v díle Egona Hostovského*, *Kalendář česko-židovský*, ročník 56, s. 35-44. Pavel Fraenkl byl literární a divadelní kritik a Hostovského bratranec.

¹⁹⁷ HOSTOVSKÝ, Egon a Olga HOSTOVSKÁ. *Literární dobrodružství českého spisovatele v cizině, aneb, O ctihodném povolání kouzla zbaveném*. Praha: ERM, 1995, s. 9. ISBN 80-85913-13-5.

bere inspiraci z vlastního života – převážně z dětství a emigrace. O době, kterou Hostovský trávil v Praze, něco málo vypovídá jeho korespondence od roku 1968 s básníkem Františkem Hrubínem a divadelním kritikem Josefem Trägerem, kde mimo jiné vzpomínají na mládí, které trávili v pražských hospodách. Ferklová tvrdí, že lze mezi těmito třemi vypořádat pevné přátelství, které *zapustilo pevné kořeny už ve studentských letech*.¹⁹⁸

Během studií Hostovský pracoval ve *Studentském časopise*, společně s některými dalšími přispěvateli kalendáře, např. Hanušem Bonnem, Janem Zahradníčkem nebo zmíněným Hrubínem.¹⁹⁹ Těsné přátelství navázal i se spisovateli o generaci staršími, například Václavem Černým, Marií Majerovou nebo Vladimírem Neffem.²⁰⁰

Hostovskému se pro *Kalendář česko-židovský* podařilo získat velké množství významných autorů, se kterými navázal kontakt během redaktorské práce pro nakladatelství Melantrich a další.²⁰¹ Jejich výběr odrážel Hostovského literární vkus, např. hned v prvním ročníku, který Hostovský redigoval, nalezneme příspěvek rakouského spisovatele a esejisty Stefana Zweiga v překladu od Idy Hostovské, sestry Hostovského.²⁰² Zweig byl bratranec Hostovského a český spisovatel ho velmi obdivoval. I tak se oba potkali pouze jednou, v New Yorku a to pouze velmi krátce.²⁰³ I zmíněný Hrubín přispěl do *Kalendáře česko-židovského*, např. básní *Srpen v noci*, podobně i další vrstevník František Halas. Hostovský dokonce napůl žertem v korespondenci Hrubínovi píše: *Milý Františku, ze všech Frantů hned po Halasovi nejmilejší (...)*.²⁰⁴ Náklonnost k Halasovi potvrzují i autoři Hostovská, Sádlo a Svobodová, podle kterých básníka obdivoval jako básníka i jako člověka.²⁰⁵ Z korespondence také vyplývá, že Hostovský chodíval do sídla

¹⁹⁸ LAPNP. Fond Egona Hostovského. Hostovská-Castiellová Olga. Úvod k *Přátelství přes oceán času*.

¹⁹⁹ Hostovská, Sádlo a Svobodová, 2018, s. 25.

²⁰⁰ *Tamtéž*, s. 26.

²⁰¹ HOFMANOVÁ, Jana. Českožidovské hnutí očima Egona Hostovského. In: *Náchodsko od minulosti k dnešku*. Náchod: Okresní muzeum Náchod, 2009, s. 356.

²⁰² Zweigův příspěvek nalezneme pod názvem *Obraz Zigmunda Freuda* v *KČŽ* z let 1931/1932, s. 47-49.

²⁰³ Celý popis vztahu obou spisovatelů včetně překvapivého příběhu jejich setkání viz Hostovský a Hostovská, 1995, s. 41-55.

²⁰⁴ LAPNP. Fond Egona Hostovského. Hostovská-Castiellová Olga. Dopis č. 8 od Egona Hostovského Františku Hrubínovi z roku 1970.

²⁰⁵ Hostovská, Sádlo a Svobodová, 2018, s. 25.

Umělecké besedy, nejstaršího českého uměleckého spolku²⁰⁶, kde se měl jistě možnost setkat s ostatními literáty doby.

Hostovského literární tvorba bývá označována za existenciální, psychologickou. K Hostovského nelibosti byl (pro lepší prodejnost knih i na obálkách překladů jeho děl) srovnáván s Kafkou, Nabokovem i Pasternakem. Na rozdíl od některých jiných českožidovských spisovatelů není židovství a národní identita v jeho díle explicitní. Vliv židovství se v jeho próze objevuje spíše metaforicky, např. jak tvrdí Papoušek: *hebrejská (...) především prolínala v podobě specifické symboliky celým jeho dílem.*²⁰⁷ Tuto specifickou symboliku Papoušek popisuje jako existencialismus, nepřekonatelnou vzdálenost mezi člověkem a nepochopitelným Bohem a z toho plynoucí nejistotu, která se projevuje již ve starozákonních žalmech.²⁰⁸ Podobně na téma židovství v Hostovského literární práci nahlíží i další autoři, např. Mikulášek, Glosíková a Schulz tvrdí, že spisovatel spojoval s židovstvím *věčné vyhnanství a exil*,²⁰⁹ přičemž oba motivy jsou v Hostovského poválečné literatuře časté. Autoři také uvádějí, že se vždy cítil být českým spisovatelem.²¹⁰

O Hostovského identitě mluví také již zmíněný Träger, který popisuje, jaký vliv mělo na něj a českou literární společnost pražské židovské prostředí, ovšem nikoliv německožidovské, reprezentované Kafkou, Brodem a dalšími, ale českožidovské. Podle Trägera to byli právě tito židovští vrstevníci a přátelé, kteří přicházeli do Prahy z českého venkova a kromě odlišné konfese měli všichni stejný pohled na svět, kdo jim předal nejvíce. A právě Hostovským byl typickým zástupcem židů, kteří se cítili Čechy.²¹¹

V roce 1939 odjel Hostovský do Belgie na konferenci, kde ho zastihla zpráva o okupaci Československa Hitlerovými vojsky. Pochopil vážnost situace a utekl přes Francii

²⁰⁶ LAPNP. Fond Egon Hostovského. Hostovská-Castiellová Olga. *Přátelství přes oceán*, s. 8.

²⁰⁷ PAPOUŠEK, Vladimír. *Egon Hostovský: člověk v uzavřeném prostoru*. Jinočany, 1996, s. 6. Profily. ISBN 80-860-2202-1.

²⁰⁸ *Tamtéž*.

²⁰⁹ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 154.

²¹⁰ *Tamtéž*.

²¹¹ LAPNP. Fond Egon Hostovský. Träger Josef. *O Egonu Hostovském*, s. 22.

a Portugalsko do Spojených států.²¹² Po válce se nakrátko vrátil do Čech, kde pracoval na ministerstvu zahraničí, ale brzy zase odešel, zřejmě kvůli velkým politickým bojům, které v období třetí republiky zemí cloumaly. Po roce 1948 podobně jako mnoho jiných českých a slovenských novinářů v emigraci přispíval do *Rádia Svobodná Evropa* a věnoval se literární tvorbě,²¹³ ve které hojně čerpal z tématu emigrace a exilu. Zemřel v New Jersey v roce 1973.

5.3 Hanuš Bonn (1913–1941)

Hanuš Bonn redigoval poslední dva ročníky *Kalendáře česko-židovského* v letech 1937 a 1938, kdy mu bylo pouhých 24 (25) let. Narodil se 5. července v Teplicích. Později se jeho rodiče přestěhovali do Prahy, kde nastoupil na gymnázium v Truhlářské ulici. Svou novinářskou praxi začal již v patnácti, kdy napsal i své první básně.²¹⁴ Přispíval do *Studentského časopisu*, kam ho uvedl jeho učitel Jan Mukařovský, který v něm rozpoznal literární talent,²¹⁵ a v němž od roku 1929 působil jako redaktor. Odmaturoval v roce 1932 a podobně jako mnoho jiných židovských novinářů nastoupil na Právnickou fakultu v Praze, kde v létě 1938 promoval. Do advokátské praxe však už nenastoupil.²¹⁶ Co se týče jeho novinářské aktivity, přispíval podobně jako Egon Hostovský i do *Lidových novin*, *Literárních novin* a do *Kvartu*. Od roku 1938 psal do *Kritického měsíčníku*, ve kterém publikoval i za okupace, nebo do *Jarního básnického almanachu*.²¹⁷ V této době vystupoval pod pseudonymem Josef Kohout, protože mu rasistické zákony nedovolovaly vykonávat novinářské povolání a publikovat umělecké texty.²¹⁸

Podobně jako Egonu Hostovskému se Bonnovi v čele redakce podařilo soustředit

²¹² Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 154.

²¹³ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 276. Pro podrobnější představu o Hostovského životě a díle po roce 1939 viz Hostovského romány, které mají povětšinou až podrobně autobiografický charakter.

²¹⁴ FRANKOVÁ, Anita. Hanuš Bonn. In: *Terezínské studie a dokumenty 1997*. Praha: Academia, Nadace Terezínská iniciativa, 1997, s. 281. ISBN 80-200-0615-X.

²¹⁵ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 38.

²¹⁶ Franková, 1997. s. 281-283.

²¹⁷ *Tamtéž*.

²¹⁸ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 38.

básníky a prozaiky své generace, například v posledním čísle publikoval i Bonnův přítel Jiří Orten svou báseň *Ryby*. Bonn sehnal Ortenovi i místo v redakci dvojjazyčných *Židovských listů* (*Jüdisches Nachrichtenblatt*), vydávaných Židovskou náboženskou obcí v Praze, která vycházely od listopadu 1939 a kde našlo uplatnění mnoho židovských novinářů.²¹⁹ K Ortenovi bývá Bonn často připodobňován v odborné literatuře: *oba využívali podněty téže literární tradice a vyrůstali pod kritickou patronací F. Halase a V. Černého*,²²⁰ přičemž oba měli vliv i na Hostovského. Bonn v *Kalendáři česko-židovském* uveřejňoval svou básnickou tvorbu, v 53. ročníku debutoval se svou básní *V noci*. V 52. ročníku vyšla esej *Několik problémů*, ve které se zamýšlí nad hlavními problémy tehdejšího mladého židovstva, volbou mezi sionismem a asimilací a významem asimilace.

Na rozdíl od předchozích dvou odpovědných redaktorů Bonn v Československu zůstal, ať už pro to měl důvody jakékoliv. Podle vzpomínek manželky Evy se zpočátku o emigraci příliš nepokoušel, protože byl příliš hluboce zakořeněn ve své vlasti, těžce ovšem nesl emigraci některých svých přátel, včetně Hostovského.²²¹ O tom, že Bonna s Hostovským nepojila pouze společná práce na vydávání kalendáře píše i Hostovského dcera Olga: *Hamuš Bonn byl něco jako můj kmotr. (...) Prý chodil s mou těhotnou matkou po výstavách, protože byl přesvědčen, že budoucí matka se má dívat na hezké věci*.²²²

Po okupaci Československa musel vykonávat jiné povolání a proto od července 1939 pracoval Bonn pro Židovskou náboženskou obec v Praze jako vedoucí vystěhovaleckého oddělení. Zde byl zatčen gestapem se slibem, že bude propuštěn, jakmile bez problémů vyjede první z transportů.²²³ *Asi týden po Bonnově zatčení přišel z věznice na Pankráci balík s jeho věcmi. Paní Bonnová vzpomíná, že se svými přáteli tehdy vytušili, že Hamuš bude odvezen do koncentračního tábora*.²²⁴ Bonn byl opravdu převezen do koncentračního

²¹⁹ KŘÍŽKOVÁ, Marie Růt. Jiří Orten. In: *Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2000, s. 30. ISBN 80-85608-36-7.

²²⁰ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 38.

²²¹ Franková, 1997, s. 282

²²² LAPNP. Fond Egona Hostovského. Hostovská-Castiellová Olga. Korespondence Olgy Hostovské-Castiellové se zpracovatelkou fondu Renatou Ferklovou.

²²³ Franková 1997, s. 285.

²²⁴ *Tamtéž*.

tábora v Mathausenu, kde byl pár dní po příjezdu 20. října 1941 zavražděn.²²⁵

5.4 Redakční kruh²²⁶

Eduard Lederer (1859–1944), často píšící pod pseudonymem Leda, byl jedním z nejvýraznějších členů českožidovského hnutí, který nejenže stál u počátků jeho zrodu, ale plně se mu věnoval až do zastavení činnosti v roce 1939. Lederer pocházel z českého venkova, jak už je českožidovských představitelů zvykem, a do Prahy odešel až po střední škole, studovat právnickou fakultu.²²⁷ Jako vystudovaný právník si založil advokátní praxi v Jindřichově Hradci a do hlavního města se vrátil až po první světové válce.²²⁸ Z Hradce redigoval během války *Kalendář česko-židovský*, kdy drtivá většina redaktorů bojovala v armádě. Přispíval i do dalších českožidovského titulů: *Tribuny*, *Českožidovských listů*, *Rozvoje*, a i do dalších periodik, např. pokrokového *Času*, *Rozhledu*, *Přehledu*, *Jiskry* nebo *Osvěty lidu*.²²⁹ Ačkoliv většina jeho příspěvků napříč českožidovským tiskem, *Kalendáře česko-židovského* nevyjímaje, je spíše esejistického charakteru, v 56. ročníku například vychází jeho epická báseň *Sen*.

Novinář a spisovatel Otakar Guth²³⁰ (1882–1943) redigoval *Kalendář česko-židovský* v roce 1906 a spolu s V. Markusem a E. Ledererem v letech 1922–1927. Ve 30. letech působil jako dohled na redakci a jakýsi mentor mladších redaktorů Bonna a Hostovského. Ve sledovaném období se realizoval převážně jako autor tzv. jubilejních příspěvků, v kalendáři se nachází také ukázky z jeho literární tvorby.

Vítězslav Markus (1877–1942) byl spisovatel a dramatik, který se na chodu *Kalendáře česko-židovského* aktivně podílel ve 20. i 30. letech. Soustředil se na

²²⁵ LAPNP. Fond Hanuš Bonn. Doklady. Úmrtní list z Mauthausenu.

²²⁶ Do redakčního kruhu jsou zahrnuty ty osobnosti, jež jsou zmíněny v *Kalendáři česko-židovském* pod tímto označením. V některých sledovaných letech označení chybí, nicméně předpokládáme, že na vytvoření almanachu se podílelo vícero osob i v letech neoznačených.

²²⁷ K Ledererově dětství a mládí viz obsáhlý autobiografický článek *Z mých mladých let*, KČŽ 58, 1938, s. 74–105.

²²⁸ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 224.

²²⁹ *Tamtéž*, s. 225.

²³⁰ Otakar Guthovi je věnována celá bakalářská práce autorky, viz MRNKOVÁ, Nina. *Novinář Otakar Guth (1882–1943)*. Praha, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Metropolitní univerzita Praha. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc..

dramatickou tvorbu a podílel se na obohacení české kulturní scény,²³¹ stál například u zrodu Volného jeviště, tehdy moderní scény, nebo se angažoval v Spolku spisovatelů beletristů Máj.²³² Redigoval *Kalendář česko-židovský* v letech 1921 až 1928 a podle Václava Brtníka mu vtiskl vysokou úroveň díky svému literárnímu rozhledu a přátelství s uznávanými českými spisovateli.²³³ Markusův otec, Josef Markus, čestný ředitel orchestru Národního divadla v Praze, patřil mezi zakládající členy Spolku českých akademiků židů.²³⁴

Na tomto místě je také záhodno zmínit Bedřicha Knöpfelmachera, který po celá 30. léta sestavoval kalendářní a rituální část sledovaného periodika. V kalendáři se neobjevují bližší informace, pouze jeho jméno a nelze tedy s jistotou určit jeho identitu. Pravděpodobně se jednalo o rabína Bedřicha Knöpfelmachera, narozeného v roce 1867, který zemřel v Terezíně v roce 1944. Rabín kázal v českém jazyce.²³⁵

V redakci *Kalendáře česko-židovského* pracovalo mnoho dalších osob, které ovšem přímo v listu neměly vlastní příspěvky. Jakým způsobem se tito lidé podíleli na každém čísle, se ze stran kalendáře nedá určit. Jednalo se o následující jména (řazeno abecedně): Jiří Bondy, K. E. Bondy, Ervín Fischer, Kurt Heller, Bedřich Hellman, Herbert Langer, Jožka Lederer, Pavel Kavan, Dolly Kohnová, Jiří Müller, Viktor Müller, Hanuš Münz, Míla Neumann, Arnošt Pick, Ladislav Polák, Karel Radnitzer, Ota H. Richter a Eugen Weiss. Herbert Langer se pravděpodobně podílel na tvorbě spolkových zpráv (které jsou v některých ročnících signovány H. L.)

5.5 Mimoredakční přispěvatelé

Tato podkapitola představuje několik významných přispěvatelů *Kalendáře česko-židovského*, ať už pro jejich význam jako spisovatelů či novinářů pro českou literární

²³¹ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 248.

²³² BRTNÍK, Václav. Vítězslav Markus. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Spolek českých akademiků – židů, 1937, 57, s. 57-61. ISSN 1214-9993.

²³³ *Tamtéž*.

²³⁴ Zakládajícím členem se stal ten, kdo přispěl minimálně 20 zlatými (buď najednou nebo v průběhu dvou let. Archiv UK, Fond Vřestudentský archiv, karton 129. Výroční zpráva spolku českých akademiků židů v Praze za správní rok 1878-79.

²³⁵ Jiří Langer: 1894-1943. *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Tereziánské iniciativy, Židovské muzeum v Praze, 2019 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/osobnosti/jiri-langer/>

krajinu třicátých let nebo kvůli četnosti jejich příspěvku ve zkoumaném periodiku.

Marie Majerová (1882–1967), levicová novinářka, prozaička. Pocházela z dělnické rodiny, což v ní vyvolalo zájem o sociálně demokratickou a komunistickou ideologii. V meziválečné době pracovala v *Rudém právu* a v kulturním časopise *Čin*. Na jeho stránkách bojovala za práva slabších, ať už za rovnocenné postavení žen nebo proti narůstajícímu vlivu fašismu, nenávislné židovské problematice a antisemitismu.²³⁶ Ačkoliv sama židovského původu nebyla, těmito tématy se ve 30. letech právě v souvislosti se svým přesvědčením zabývala. V kalendáři vyšlo Majerové několik článků žurnalistické i literární povahy. Např. v 52. ročníku si čtenáři mohli přečíst barvitou reportáž ze severní Afriky, kde Majerová popisuje židovskou populaci zamíchanou mezi tu arabskou, o dva roky později zas vychází krátká povídka s židovskými postavami.

Rudolf Illový (1881–1943). Dlouhodobě přispíval do sociálně-demokratického *Práva lidu* a jeho literární přílohy *Rudé květy*. Zatímco v *Kalendáři česko-židovském* mu vycházely spíše články naučného charakteru (*Z rodinné historie*²³⁷), v *Rudých květech*, *Rozvoji* a dalších publikoval básně se sociálními a židovskými motivy. Kromě vlastních básnických sbírek (*Květy odboje* z roku 1903 a *Kročeje* z roku 1908) vydal i antologie mapující českou a slovenskou sociální a proletářskou poezii.²³⁸

Jindřich Kohn (1874–1935) bývá považován za filosofa českožidovského hnutí. Otakar Guth se o něm vyjadřuje jako o filosofovi a básníkovi nebo snad dokonce i prorokovi, který se vymyká všem daným kategoriím, *jenž promyslíl v mnohém směru nové dějiny lidstva i problémy doby a odpozoval jim leckde nová hlediska*.²³⁹ Spoluzakládal a hojně přispíval do časopisu *Směr*, pohyboval se v redakci *Času*, časopisu realistů a pod pseudonymem J. K. Pravda publikoval v *Tribuně*.²⁴⁰ Do *Kalendáře česko-židovského* přispíval jak příspěvky jubilejními (*Ve stínu osmdesátky Masarykovy*) tak svými filosofickými úvahami. Kohnův styl je označován většinou autorů za náročný a vyžadující

²³⁶ Mikulášek, Šváblová a Schulz, 1998, s. 88.

²³⁷ *Kalendář česko-židovský*, 1930, **50**, s. 18-37.

²³⁸ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 160.

²³⁹ GUTH, Otakar. K 60. narozeninám dr. Jindřicha Kohna. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1934, **54**, s. 12.

²⁴⁰ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 200.

znalosti židovství i filosofie.²⁴¹ Kohnovým převratným dílem je třídílný teoretický spis *Asimilace a věky*, který vyšel po jeho smrti v roce 1936. V *Kalendáři česko-židovském* je toto dílo nejenom hojně inzerováno, ale v 58. ročníku zde také vychází úryvky z Kohnovy pozůstalosti, které pro svou krátkost nebyly zařazeny do souborného díla.²⁴² Kohn byl jedním z těch, kdo neviděl sionistické hnutí jako konkurenci a podporoval vzájemnou spolupráci.

Bedřich Hlaváč (1868-1936) byl jedním z významných novinářů první republiky. Před první světovou válkou působil jako zpravodaj *Času* a od roku 1919 byl šéfredaktorem českožidovské *Tribuny*, pracoval i v *Prager Presse* a *Lidových novinách*. V článku *Pražští židé dříve a nyní* Hlaváč vysvětluje germanizaci pražských židů a roli, kterou v jejich počestění hráli Čechožidé. Článek je subjektivně zabarven proti německým židům a sionistům: *Pražští židé, zbaveni jsouce ghetta židovského, zřídili si sami ghetto německé, v němž zůstali všemu českému cizí. (...) Jedna část ovšem utekla se zpět do židovského ghetta sionismu, v němž ve svém němectví nejsou vyrušováni.*²⁴³

Zajímavým přispěvatelem, ač autorem pouze jednoho článku v kalendáři, je Karel Lažnovský (1906–1941). V 54. ročníku vychází jeho článek *Význam filosofie dr. Jindřicha Kohna*. Zde je zmíněn proto, že jeho jméno bývá spojováno s opačným táborem – patří mezi aktivistické novináře, kteří kolabovali s nacistickým režimem. Před druhou světovou válkou Lažnovský inklinoval spíše ke komunistickému křídlu, od roku 1939 však pracoval v *Českém slovu* a od roku 1941 byl jeho šéfredaktorem.²⁴⁴ Zemřel po návštěvě u Aloise Eliáše, pravděpodobně otráven chlebičky, jeho aktivističtí kolegové a Úřad říšského protektora ho následně oslavovali jako mučedníka.²⁴⁵ Jeho příspěvek pouze dokládá, že *Kalendář česko-židovský* byl otevřen všem českým novinářům a spisovatelům. Článek má pouze chválu pro osobnost Jindřicha Kohna. Lažnovský se snaží tzv. kohnovskou filosofií přiblížit mladší generaci židů i Čechů: *Šlo mi o to, aby mladá generace českožidovská i*

²⁴¹ Čapková, 2013, s. 185; Guth, 1934, s. 12-14.

²⁴² Viz *Z myšlenek dr. Jindřicha Kohna*, KČŽ 58, 1938, s. 106-108.

²⁴³ HLAVÁČ, Bedřich. *Pražští židé dříve a nyní*. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1930, 50, s. 13-17.

²⁴⁴ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 204.

²⁴⁵ Tzv. chlebičková aféra, více viz Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 203-205.

*československá viděla plněji a šířeji osobnost dr. Jindřicha Kohna i jeho dílo (...). To jsem jako křesťan považoval za svoji povinnost sdělit mladé generaci židovské (...).*²⁴⁶

²⁴⁶ LAŽNOVSKÝ, Karel. Význam filosofie dr. Jindřicha Kohna. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1934, 54, s. 32-38.

6 Obsah *Kalendáře česko-židovského*

Pokud vycházíme z tradice kulturních a literárních kalendářů 19. století, jak bylo shrnuto v podkapitole 4.1, *Kalendář česko-židovský* se svým obsahem nijak nevymyká tradici podobných ročenek. Praktická část, ač v pozdějších letech upozaděna a zkrácena, se sestává z kalendářní a rituální části. Jednoznačnou předností zkoumané ročenky je ovšem část obsahová, která v sobě kombinuje osvětovou (naučnou) a zábavní funkci. Mnoho rysů, které byly typické pro kalendáře 19. století si zkoumané periodikum ponechalo od doby svého vzniku až do konce 30. let 20. století.

Nejvýznamnější částí *Kalendáře česko-židovského* byla jistě část souhrnně nazývaná nejčastěji jako beletristická, někdy také zábavní. Jejím obsahem byla převážně umělecká literatura, publicistika a odborné články, tedy tradiční součást kalendářů, kterou se čtenáři tohoto druhu tisku naučili očekávat.

Ročník	Poezie a próza	Naučné příspěvky	Jubilejní příspěvky	Počet příspěvků celkem	(z toho) Překlady
50.	12	16	2	30	4
51.	19	7	0	26	11
52.	13	11	3	27	5
53.	15	9	4	28	5
54.	12	11	5	28	2
55.	13	13	1	27	3
56.	18	8	4	30	1
57.	16	10	3	29	2
58.	16	9	3	28	1

Tabulka 3: Přehled obsahu KČŽ 1930–1938

30. léta patří z hlediska historie *Kalendáře česko-židovského* k nejplodnější a zároveň poslední etapě. V této době do ročenky přispívali *nejvýznamnější básnické i prozaické osobnosti české literatury*.²⁴⁷ Hlavním úkolem knihy bylo reprezentovat program

²⁴⁷ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 410.

českožidovského hnutí, s důrazem na to nejlepší z české (židovské) literatury. V *Kalendáři česko-židovském* je velmi patrný vztah k vlastním kořenům (ať už židovským nebo českožidovským) a respekt k těm, kteří se na českožidovské asimilaci podíleli. To se odráží i na obsahu, který po 30. léta hojně odkazuje k významným členům, ať už přímo ve vzpomínkové části nebo v rozboru jejich děl, historických pracích apod.

Na stránkách kalendáře se nejčastěji objevovaly příspěvky, které jsou rozřazeny do tří logických celků podle vnitřního členění kalendáře i podle tématu: poezie a próza, naučné články a jubilejní příspěvky.

6.1 Poezie a próza

Umělecké příspěvky v kalendáři převažují (viz tabulka 3), minimálně co do počtu, přičemž jednoznačně převládá próza, ať už se jedná o vlastní tvorbu redakčního kruhu (Guth, Hostovský, Lederer atp.), kdy jsou v kalendáři často představeny části z připravovaných knih a slouží tak jako ochutnávka autorova stylu. Některé z těchto knih pak vychází nákladem spolku a kromě vlastní ukázky jsou i v reklamních částech listu inzerovány. Kromě českožidovských zde nalezneme i autory světové, například překlady francouzských spisovatelů Henriho Barbusse nebo Andrého Mauroise. Narozdíl od sionistického kalendáře jsou východoslovanští a jihoslovanští autoři v menšině, ale i přesto zastoupeni, např. od ruského spisovatele Izáka Babela. Úzký kruh českožidovských autorů a jejich přátel ale bývá napříč celou beletristickou částí ve většině.

Co se týče židovských motivů v próze, míchají se s příběhy židovsky nepříznakovými. V próze s židovskou tematikou vystupují židovští hrdinové, často je skrze jejich příběhy vysvětlen život a příkoří židovských obyvatel nejenom v Čechách. V příběhu *Šimke Perlmutter* se hlavní hrdina potýká s vlastní národností a náboženskou identitou, v Guthově povídkách o Pavle Braunové jsou naopak židovské motivy vedlejší, ale přesto přítomné. Častým tématem jsou židovské postavy setkávající se s antisemitismem.²⁴⁸

Poezie je v poměru s ostatními žánry zastoupena nejméně, ale v každém čísle je jí věnováno pár příspěvků. Mezi pravidelně přispívající básníky patří Jan Zahradníček,

²⁴⁸ Kroulíková, 2016, s. 257.

František Halas, Josef Hora nebo Hanuš Bonn. Podle Mikuláška, Glosíkové a Schulze byla poezie publikovaná ve zkoumaném periodiku převážně tragického existenciálního rázu, podobně jako próza, která odrážela *blížící se katastrofu symbolickými a expresionistickými vizemi*,²⁴⁹ podobně vnímá motivy poezie i Kroulíková: *často se objevují motivy zanikání, končícího dne, motivy smu, noci nebo smrti*.²⁵⁰

6.2 Naučné a osvětové články

Je potřeba si uvědomit, že kniha vznikla přímo jako snaha o osvětu židovské i nežidovské populace o myšlenkách českožidovského hnutí. Proto jsou zde zveřejňovány články ohledně velkých osob českožidovského hnutí, počátků hnutí i vydavatele Spolku českých akademiků-židů, případně články o židovství ve spojení s národní identitou, jazykem, náboženstvím. V člancích od Bonna, Lederera, Münzera a dalších si lze přečíst argumenty obhajující asimilaci (oproti sionismu). Lze tedy mezi naučnými články najít i agitační, které nedávají čtenáři zapomenout, že i přes široký záběr ročenky jde stále o médium propagující asimilaci.

Vlastní skupinu naučných článků tvoří články historické. Jak již bylo mnohokrát zmíněno, hrdost Čechožidů na vlastní původ a kořeny je znát napříč celou historií hnutí. Podle Krejčové v kalendářích obecně mezi naučným obsahem hrály velkou roli příspěvky historického charakteru, *poskytující čtenáři pohled na dějinné události v duchu celkového zaměření*.²⁵¹ I mezi historickými příspěvky lze najít polemiky se sionisty, např. v podkapitole 4.4.5 zmíněný článek *Pražští židé dříve a nyní* Bedřicha Hlaváče, který, ač historický, je silně zatížen českožidovským pohledem na věc. Mnoho prozaických článků se odráží od skutečných historických událostí, případně na historii staví.

Pozoruhodné jsou historické příspěvky Jaroslava Rokycany, který téměř v každém díle přináší kapitoly z historie venkovských židovských rodin nebo obcí, například z Písku (51. ročník) nebo z oblasti Šumavy (56. ročník). K historii *Kalendáře česko-židovského* vypracoval Rokycana pro jubilejní 50. číslo kompletní přehled autorů a jejich prací ve

²⁴⁹ Mikulášek, Glosíková a Schulz, 1998, s. 410.

²⁵⁰ Kroulíková, 2016, s. 255.

²⁵¹ Krejčová, 1986, s. 210.

předchozích ročnících (tedy v letech 1881 až 1929).²⁵² Rokycana tento seznam dělí na poezii a prózu, původní i přeloženou, poezii dramatickou a vzpomínkové články (nekrology, gratulace, atd.). Zajímavostí je bez pochyby i výčet vyobrazení ve všech číslech, tedy seznam osob a věcí, jejichž podobizny byly otištěny v předchozích ročnících.

Další svébytnou skupinou článků jsou články literárněvědné. Článek Františka O. Navrátila *Jak vzniká dílo*. V článcích jako *Host Otokar Fischer* najdeme biografie historiků, umělců i rozborů českých spisovatelů. Biografie celkově jsou častým námětem. Kromě kulturních osobností jsou zde zastoupeny i další oblasti, např. vynálezce a vědec Josef Popper-Lynkeus. Kromě literatury a historie můžeme najít články z dalších kulturních oblastí, např. kinematografie nebo výtvarného umění. Filmem se ve svých článcích zabývá Jan Kučera, např. v příspěvku *Harry Baur* (slavném francouzském herci zlaté éry filmu) nebo v článku o českém herci a režisérovi Hugovi Haasovi.

Oproti *Židovskému kalendáři* se KČŽ nezabývá zprávami ze zahraničí, ve sledovaných ročnících se objevil jeden výňatek z cestopisu *Olej a krev v orientě* popisující židovské obyvatele Ázerbájdžánu nebo africká reportáž Marie Majerové (viz předchozí kapitoly), nicméně Palestině se kalendář nijak samostatně nevěnuje.

Filosofické články pochází ve velké míře od Jindřicha Kohna a Eduarda Lederera. Často se přirozeně týkají asimilace, jejího významu, národní identity nebo náboženství. Mezi takové články patří Ledova *Totalita*, zmíněná v kapitole 6.4 nebo také *Filonovo učení a assimilace* od Ervína Freunda. V tomto článku autor rozebírá vliv židovství na filosofii Filóna Alexandrijského, židovského myslitele starého Řecka.

Publicistika je zastoupena v listu pomálu. V 54. ročníku nalezneme překlad rozhovoru novináře s polským spisovatelem Jakobem Wassermannem, v 50. čísle zas reportáž Zdenky Wattersonové *Charlotte a Miriam* o židovství ve Spojených státech.

Napříč články naučnými prochází téma židovství. Historické články jsou až na výjimky židovské tematiky, články o literárněvědné články jsou naopak většinou směřovány k českým kořenům.

²⁵² ROKYCANA, Jan. Seznam prací otištěných v Českožidovském kalendáři. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1930, 50, s. 247. ISSN 1214-9993.

6.3 Jubilejní příspěvky a praktická část

Důležitou částí *Kalendáře česko-židovského* byla vždy tzv. část vzpomínková, která dávala prostor nekrologům a gratulacím, nejčastěji se vzpomínkou na výrazné postavy českožidovského hnutí a jejich podporovatelů. Krejčová uvádí, že životopisné články jsou v kalendářích velmi časté²⁵³ a korespondují s historickou a národopisnou funkcí kalendářů. Obzvlášť v *Kalendáři česko-židovském* jsou tyto prominentní, uveřejněné na prvních místech a slouží jako cenný zdroj zkoumání historie asimilačního hnutí. V některých číslech jsou označeny samostatnou kapitolou, pravděpodobně v případě, kdy se článků sešlo více. Počet jubilejních příspěvků se liší v každém ročníku dle roku, v některých ročnících příspěvky tohoto charakteru chybí úplně (viz Tabulka 3). Své čestné místo měl první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk, případně oslavy výročí vzniku Československé republiky. Další často vzpomínanou osobností je Siegfried Kapper, jeden z prvních Čechů-židů. Pro svůj velký význam pro českožidovské hnutí jsou jubilejní příspěvky v této práci odděleny od např. naučných článků, ačkoliv jejich cílem je kromě vzpomínky právě to: naučit, poučit o určitém člověku pro asimilanty významným.

Praktickou částí kalendáře označujeme rituální a kalendářní část. Tato část *Kalendáře* si od doby svého vzniku prošla mnoha proměnami. Původně obsahovala i modlitební část v hebrejštině a seznamy trhů a jarmarků, ty se ale do 30. let nedochovaly. Ve sledovaných ročnících nemá praktická část nijak speciální umístění, nezávisle na odpovědném redaktorovi ji však ve většině případů nalezneme až za částí beletristickou. Její zkrácení a odsunutí na konec je více než symbolické – beletristická část byla pro potřeby hnutí důležitější a významnější. Na počátku kalendářní a rituální části je označen příslušný židovský rok a je vymezeno jeho trvání v rámci gregoriánského kalendáře. Dále se zde nacházejí data židovských svátků, slavností a postních dní určené v gregoriánském i židovském kalendáři. Po této rituální části následuje samotný kalendář. Zajímavé jsou poznámky a vysvětlivky, které jsou v některých číslech připojeny za praktickou část. Stručně vysvětlují židovské svátky a zvyklosti, jsou tedy určeny pro nežidovské čtenářstvo.

Po beletristické části následuje jediná část kalendáře, které má zpravodajský charakter: spolkové zprávy. O činnosti českožidovského hnutí informoval sice jak *Věstník*

²⁵³ Krejčová, 1986, s. 211.

akademického spolku Kapper tak i *Rozvoj*, kalendář ale sloužil k přehlednému shrnutí celoroční práce. Na rozsahu několika stran přináší sekce spolkových zpráv přirozeně zprávy o činnosti vydavatele, tj. akademického spolku Kapper, ale věnuje se i dalším asimilantským uskupením, včetně těch politických, tedy Svazu Čechů-židů v Československé republice nebo Ženského odboru. Zajímavým kontrastem je, že zatímco zbytek kalendáře se prezentuje všeobecně pro jakéhokoliv čtenáře, spolkové zprávy jsou určeny pouze členům českožidovských organizací. Zprávy jsou podány chronologicky, podle začátku židovského roku (viz přehled terminologie v úvodu práce). Referují o proběhlých společenských událostech jako jsou plesy nebo večírky nebo populární přednášky, místo je zde i pro nová usnesení, přijetí nových členů nebo valných hromadách. Jak již bylo zmíněno v kapitole o redakci, spolkové zprávy nebyly z velké části podepsány, pouze v některých číslech se objevila signatura H. L. – pravděpodobně šlo o Herberta Langeru, který je zmíněn v redakčním kruhu kalendáře.

6.4 Reflexe německé politiky

Jak již bylo řečeno, roční periodicitu neumožnila *Kalendáři česko-židovskému* dostatečnou pružnost potřebnou k vyjadřování se ohledně současných událostí. Přesto od roku 1933 můžeme pozorovat příbytek příspěvků, nejčastěji odborných článků, které se dotýkají událostí v sousedním Německu, objevují se nová témata související se vzestupem fašismu.

V 54. ročníku najdeme článek novináře a rozhlasového redaktora Viléma Prágera s názvem *O státní propagandě*, který je poměrně obsáhlým vzhledem do využití propagandy v době války i míru. Práger oponuje podle něj všeobecnému názoru, že pouze diktatury využívají propagandu a popisuje, jak propagandy využíval např. Masaryk. Rozebírá i propagandu nacistickou: *Věc se má v pravdě totiž tak, že Goebbelsova propaganda v Německu může se pochlubit úspěchy zcela mimořádnými a že získává půdu i v zahraničí - bohužel i nás. Nemohu upřít Goebbelsovi kvalifikaci dokonalého reklamního šéfa.*²⁵⁴

Podobně o rok později Eduard Lederer ve svém článku vysvětluje pojem totalita a její tehdejší podoby. V příspěvku shrnujícím historii diktátorských režimů rozebírá i situaci

²⁵⁴ PRÁGER, Vilém. *O státní propagandě: Propaganda není vynálezem diktatur. Kalendář česko-židovský.* Praha: Akademický spolek Kapper, 1934, 54, s. 82-92.

v Mussoliniho Itálii, Piłsudského Polsku a hitlerovském Německu. Lederer se věnuje vůdcům, zkoumá jejich motivy a způsoby, jakým uchopili moc. Lederer kritizuje Hitlerův sebeobraz v knize *Mein Kampf*, tvrdí, že představa Hitlera jako vzdělaného nadčlověka je směšná a označuje Hitlera za primitiva s hospodskou politikou. *To je právě skutečnost nejvíce zarážející, že to bylo možné v národě, jenž patří kulturou a civilizací k prvním národům světa. Národu básníků a myslitelů, jak si Němci sami říkají, vládne dnes Adolf Hitler.*²⁵⁵ V závěru článku se Lederer polemizuje, že Hitler nedokáže nově nastolený režim udržet a doufá, že Německo politicky a hospodářsky nevydrží dostatečně dlouho na to, aby vypukla válka.

Jak je uvedeno v předchozích kapitolách, velká část českožidovských asimilantů bojovala v první světové válce. J. Kratochvíl v článku *Můj přítel Braun* připomíná svou zkušenost z války, zajímavá je ale motivace pro vznik tohoto příspěvku. Podle autora za tím stojí narůstající antisemitismus, jeho slovy *omezenost maloměšťáckých představ, osvobozená úspěchem Hitlera a rozpálená potlačovanými komplexy méněcennosti.*²⁵⁶

Václav Navrátil se v článku *Malý národ a antisemitismus* snaží o jakousi obranu židovstva v Čechách i ve světě a odmítá postupný přechod společnosti od klidné po urážející. Jeho hlavním argumentem je to, že antisemitismus často přechází ve větší nenávisť, která se pak mohou dotknout i oněch *malých národů*, jakým je i Československo. *Nejde zde jen o židovství; židovství za dlouhá tisíciletí své existence jest zvyklé na utrpení. Avšak antisemitismus se nikdy nezastaví u židů,*²⁵⁷ píše Navrátil, který správně odhadl německou hrozbu.

Znepokojení ze situace v Německu lze vyčíst nejenom v příspěvcích beletristické části, ale i v obsahu spolkových zpráv: *politické události, které se odehrávají kolem našeho státu, vynucují si daleko většího úsilí, bdělosti a pozornosti než v předcházejících letech. I zvýšený tlak antisemitismu vyžaduje, aby byl sledován s náležitou bedlivostí a pohotovostí,*

²⁵⁵ LEDERER, Eduard. Totalita. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1935, 55, s. 94-111.

²⁵⁶ KRATOCHVÍL, Jaroslav. Můj přítel Braun. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1936, 56, s. 71-77.

²⁵⁷ NAVRÁTIL, Václav. Malý národ a antisemitismus. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1937, 57, s. 110.

*kteřá jeho nápor zmenšuje.*²⁵⁸

²⁵⁸ KČŽ, 1938, s. 188.

7 Konec 30. let

V létě 1938 vyšel poslední ročník *Kalendáře česko-židovského*. Tato kapitola pojednává o krátkém období Druhé republiky a následně Protektorátu, vysvětluje nová nařízení, v jejichž důsledku bylo židovské obyvatelstvo perzekvováno, nejdříve na úrovni běžných občanských svobod (zrušení činnosti spolků, zrušení tisku, zabavení majetku) a později na úrovni snahy o kompletní likvidaci židovského národa. Cílem je nastínit poslední období českožidovského hnutí, proč po téměř šedesáti letech kalendář skončil a stručně shrnout osudy přispěvatelů a redaktorů, kteří by za jiných okolností ve vydávání pravděpodobně pokračovali, stejně jako předchozí generace během první světové války. O tom, že ročník 1938/1939 bude poslední, neměl nikdo z redaktorů tušení, i proto je potřeba připomenout okolnosti, za jakých tato vlajková loď českožidovského hnutí skončila.

Během roku 1938 se politická situace v Evropě začala vyostřovat. Hitlerovské Německo si kladlo neustále větší nároky na středoevropskou oblast, což vyvrcholilo nenásilným připojením Rakouska 12. března 1938. Pro Československou republiku byla nejkritičtější momentem vyjednávání v Mnichově, která vedla k dohodě, podle které části Československa připadly Německu a Maďarsku. Dohodu 29. září podepsali zástupci Velké Británie, Francie, Německa a Itálie, českoslovenští zástupci k jednání přizvaní nebyli.

Restrikce v oblasti médií a proměny mediální legislativy pocítil český veřejný prostor ještě před podpisem mnichovské dohody. Dne 23. září 1938 vstoupil v platnost zákon o mimořádných opatřeních č. 300/1920 Sb., podle kterého bylo možno omezit občanské svobody, počítaje i svobodu slova.²⁵⁹ O tři dny později byla ustanovena Ústřední cenzurní komise, která dohlížela nejenom na tisk, ale i poštu, rozhlas, divadla nebo filmy.²⁶⁰ V tisku se nesměly objevovat příspěvky kritizující vládu, vládní opatření a německou politiku.²⁶¹ Od Mnichova do ledna 1939 zaniklo více 1900 listů, převážně tituly komunistické, sociálně demokratické a liberální, např. *Prager Presse*.²⁶² Do roku 1939

²⁵⁹ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 193.

²⁶⁰ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 193-194.

²⁶¹ Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 194.

²⁶² Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 194.

zanikl i *Rozvoj*, *Selbstwehr* nebo *Židovské zprávy*.

Jedním z důsledků mnichovské dohody byl i nárůst antisemitismu v české společnosti, který se projevoval také mezi příslušníky prestižních povolání, novináři, lékaři, právníky a obchodníky, jež vykonávalo také mnoho osob židovského původu. Křesťan v souvislosti s tím naznačuje, že to mohlo mnoho z českých a německých elit vnímat také jako příležitost zbavit se židovské konkurence.²⁶³ Zmíněná povolání měla přitom u židovské populace tradici sahající do josefinské doby. Většina spisovatelů i novinářů *Kalendáře česko-židovského* byla původním povoláním advokáti či lékaři, přičemž aktivity českožidovského hnutí, včetně příspěvků v jednom či více z periodik pro ně byla pouze nadstavba k běžnému výkonu povolání.²⁶⁴ Počátkem roku 1939 došlo ke stupňování antisemitských aktivit a nařízení. Židé byli vyloučeni z klubů a spolků, ačkoliv v některých případech nebylo explicitně řečeno, že se vylučuje na základě židovské příslušnosti.²⁶⁵ Záminkou k ostrakizaci židovských kolegů přitom většinou byla představa o tom, že židé jsou nositeli německého prvku v české společnosti. V lednu 1939 bylo pod touto záminkou na mimořádné valné hromadě Jednoty československých advokátů vyloučeno 127 členů většinou židovského původu, včetně několika stoupců asimilačního hnutí.²⁶⁶

Na konci února 1939 se konal poslední sjezd Svazu Čechů-židů, který byl následně zrušen, byl ovšem znovu obnoven v exilu, přesněji řečeno v Londýně.²⁶⁷ Z nařízení říšského protektora z 21. června 1939 podléhal nově veškerý židovský majetek arizaci. Toto nařízení tak mělo dopad i na chod židovských spolků, kterým byly zabaveny veškeré prostředky a pokud jich chtěli využít, musely požádat o povolení.²⁶⁸

Čistě českožidovské médium se po válce nevrátí. Jádro českožidovského hnutí

²⁶³ Křesťan, 2001, s. 63.

²⁶⁴ Srovnání např. Otakar Guth, který působil ve 30. letech již jako vážený právník a podle záznamů svou advokátskou praxí došel k poměrně rozsáhlému jmění, viz Mrnková, 2016, s. 32-33. Oproti tomu Hanuš Bonn, který také vystudoval právnickou fakultu, leč do praxe nikdy nenastoupil a věnoval se raději spisovatelské a novinářské činnosti.

²⁶⁵ Křesťan, 2001, s. 64.

²⁶⁶ Křesťan, 2001, s. 64-65.

²⁶⁷ Blodigová, Křesťan, Bubeník, 2001, s. 72.

²⁶⁸ Blodigová, Křesťan, Bubeník, 2001, s. 11.

zahynulo v koncentračních táborech nebo odešlo jako Hostovský a Münzer do exilu. Hanuš Bonn byl v Mauthausenu zavražděn nacisty, Eduard Lederer byl v roce 1942 transportován do Terezína, kde ve věku pětáosmdesáti let zahynul²⁶⁹ a smrt v Terezíne čekala i na Otakara Gutha. Židovské médium s roční periodicitou ovšem vycházet začalo. Od roku 1953 vychází *Židovská ročenka*, do roku 1989 vydávána Ústředním církevním nakladatelstvím, po revoluci v roce 1989 ji publikuje Federace židovských náboženských obcí. Vychází dodnes. To, že *Židovská ročenka* vychází spíše z tradice českožidovského než sionistického kalendáře vyplývá nejenom z toho, že *Kalendář česko-židovský* měl delší tradici a větší jméno, ale také podle zmínek v samotném médiu, kde je kalendář označován za předchůdce *Židovské ročenky*.²⁷⁰ V době svého vzniku obsahovala sice *Židovská ročenka* praktickou část kalendářní, paradoxně v ní ovšem byly vyznačeny pouze křesťanské a státní svátky. Židovskou tematikou neoplývala ani sekce *Významné dny a výročí roku ...*, která obsahovala připomenutí narozenin Karla Marxe nebo státní svátky spřátelených komunistických států, např. Vietnamu nebo Mongolska. Ještě během 50. let tato část vymizí úplně. Po roce 1989 se *Židovská ročenka* stala dobrým zdrojem odborným textů se židovskou tematikou.²⁷¹

²⁶⁹ Eduard Lederer - Databáze obětí holocaust.cz [online databáze]. Praha: Terezínská Iniciativa, Židovské muzeum v Praze, 2018, [cit. 2018-5-9].

²⁷⁰ JUPPA, Antonín. Novinář Jan Münzer. *Věstník Židovských náboženských obcí v Československu*. Praha: Židovská náboženská obec, 1982, 44(5), s. 5.

²⁷¹ Např. v této práci použitý text Heleny Krejčové o *Kalendáři česko-židovském*, viz seznam použité literatury.

Závěr

Kalendář česko-židovský byl nejdéle vycházející platformou českožidovského hnutí, na jehož stranách mohli asimilanti plně ukázat, jak si cení české i židovské kultury. Sledované periodikum vyšlo svou strukturou i obsahem z tradice kalendářů 19. století. Sloužilo jako přehlídka českožidovských autorů a myšlenek i literatury doby. Mezi jeho přispěvatele patřili nejvýznamnější spisovatelé i novináři těchto let a list si zakládal na tom, že ke spolupráci přizval autory různých konfesí i národností. *Kalendář česko-židovský* se vymezoval proti antisemitismu, fašismu a germanizaci v rámci českých zemí a ačkoliv jeho redaktoři strávili mnoho let názorovým bojem se sionisty, v závěru 30. let s nastupující novou generací a tváří v tvář hrozbě nacismu i s nimi navázali spolupráci.

Pro českožidovské hnutí bylo příznačné, že většina jeho členů pocházela z vesnic, kde se židovské rodiny lépe integrovaly do české kultury. Tito židé pak přicházeli do Prahy studovat a zde se aktivizovali ve vysokoškolských spolcích. Zajímavé je, že většina Čechožidů tím pádem byla vysokoškolsky vzdělaná, nejčastěji v tradičních povoláních jako lékař nebo právník.

Kalendář česko-židovský je důkazem, že ač vliv Čechožidů od počátku první republiky klesal a že ačkoli byli v Praze v porovnání s německými židy a sionisty skupinou menší, jejich vliv na českou literaturu i žurnalistiku byl mimořádný. Zkoumaný kalendář je vrcholem syntézy české a židovské kultury, což bylo i hlavním cílem Čechožidů. Pod redakcí Egona Hostovského, dnes významného českého spisovatele, toho času mladého muže mezi dvacítkou a třicítkou, se kalendář stal kvalitní kulturní a literární ročenkou, která představovala to nejlepší z dobové literární tvorby. Přátelství mezi ním a celou řadou přispěvatelů i redaktorů z řad nejvýznamnějších českých novinářů a spisovatelů vypomohlo kalendáři mít své důležité místo v židovské i české kulturní sféře.

Dlouhá kontinuita vydávání *Kalendáře česko-židovského*, který si připsal několik prvenství, např. jako první česky psané židovské periodikum nebo nejdéle vycházející médium českožidovského hnutí, násilně skončila kvůli dějinným událostem v Evropě mezi podzimem 1938 a jarem 1939. Snaha asimilačního hnutí o splynutí s českou společností byla potlačena rasovými zákony Třetí říše a kvůli kompletní devastaci židovského obyvatelstva nebyla už znovu se stejnou silou obnovena. Nabízí se otázka, jak si stojí

některé z ideálů českožidovského hnutí mezi dnešním českým židovským obyvatelstvem.

Z hlediska studie mediální historie práci do jisté míry omezila literární povaha zkoumaného média, které se, jak již bylo naznačeno, z podstatné části profilovalo jako literární periodikum a mohlo by tak do budoucna sloužit literárně-historickým oborům jako obraz doby.

Summary

The Czech-jewish calendar was the longest on-going published medium of Czech-jewish movement. Through its pages, Czech-jews were able to show how much they value jewish and Czech culture. The medium based its form and content on tradition of 19th century calendars. Its main purpose was to showcase literature and philosophy of its times, both from Czech-jewish and Czech authors. Main goal of the medium was to work with the most influential and important writers and journalist of its time, who could also provide different views with varied religious beliefs and help to spread ideas of the assimilation movement. The calendar went against sionism, antisemitism, fascism and germanisation of the Czech society. Even though Czech-jews spend many years fighting political and ideological battle against sionists, by the end of the 30's, they started to work together against much bigger enemy – growing nazism in neighboring Germany.

The Czech-jewish calendar is the main proof that even though Czech-jewish were loosing their influence from the beginning of the new Czechoslovakia and even though they were a minority within sionists and German jews, their influence on Czech literature and journalism was immense. The researched medium is synthesis of Czech and jewish culture, which was the main purpose of the whole movement: to become one, to become assimilated. Under the redaction of young writer Egon Hostovský, who later grew to be one of the most influential Czech writers, the calendar became high-quality cultural and literary yearly, which featured the best of literature and philosophy of the time. Hostovský's friendship with many of important Czech journalists and writers helped the calendar to have its place on Czech and Jewish cultural scene.

It was for almost sixty decades that Czech-jewish calendar was being published. Unfortunately its long journey was violently ended by historical events in short period

known as the Second Czechoslovakia Republic, in which all effort of assimilation to be viewed as Czechs by nationality ended with racial laws of Nazi Germany. As a result of the Holocaust, Czech-Jewish movement was never fully restored.

Použité prameny a literatura

Archivní prameny

Archiv Univerzity Karlovy. Fond Vřestudentský archiv. Karton 129.

Databáze obětí holocaust.cz [online databáze]. Praha: Institut Tereziánské Iniciativy, Židovské muzeum v Praze, 2018 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/>

Literární archiv Památníku národního písemnictví. Fond Egon Hostovský.

Literární archiv Památníku národního písemnictví. Fond Hanuš Bonn.

Dobový tisk

BRTNÍK, Václav. Vítězslav Markus. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1937, 57, s. 57-61. ISSN 1214-9993.

FISCHER, Karel. Po pětadvaceti letech. *Českožidovské listy*. Praha: Česko-židovské družstvo vydavatelské, 1901, 7(14). ISSN 1801-0008.

GUTH, Otakar. Dr. Vohryzek. *Kalendář česko-židovský*, Praha: Spolek českých akademiků-židů, 1914, 34, s. 140.

GUTH, Otakar. K 60. narozeninám dr. Jindřicha Kohna. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1934, 54, s. 11-14.

HLAVÁČ, Bedřich. Pražští židé dříve a nyní. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1930, 50, s. 13-17.

Kalendář česko-židovský. Praha: Akademický spolek Kapper, 1930–1938, 50–58. ISSN 1214-9993.

KRATOCHVÍL, Jaroslav. Můj přítel Braun. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1936, 56, s. 71-77.

LAŽNOVSKÝ, Karel. Význam filosofie dr. Jindřicha Kohna. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1934, 54, s. 32-38.

LEDERER, Eduard. Potřebujeme předběžné práce k dějinám českožidovského hnutí. *Kapper: List českožidovských akademiků*. Praha, 1934, III(3), 28-31.

- LEDERER, Eduard. Totalita. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1935, **55**, s. 94-111.
- MARKUS, Vítězslav. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1926, 46, s. 43.
- MÜNZER, Jan. Úvodem. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1929, **49**, s. 4. ISSN 1214-9993.
- MÜNZER, Jan. O asimilantech a o asimulantech. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1930, **50**, s. 221-224. ISSN 1214-9993.
- NAVRÁTIL, Václav. Malý národ a antisemitismus. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1937, **57**, s. 110.
- Náš úkol. *Českožidovské listy*. Českožidovské družstvo vydavatelské, 1894, **1**(1). ISSN 1801-0008.
- PRÁGER, Vilém. O státní propagandě: Propaganda není vynálezem diktatur. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Akademický spolek Kapper, 1934, **54**, s. 82-92.
- SCHARF, J. Deset let. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Spolek českých akademiků - židů, 1886, **6**, s. 138-146.
- Slavnost čtvrtstoletého trvání spolku českých akademiků-židů. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Spolek českých akademiků - židů, 1901, **21**, s. 125-143.
- Spolkové zprávy, *Kalendář česko-židovský*, Praha: Akademický spolek Kapper, 1936, 56, s. 145.
- Úvodem. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Spolek českých akademiků - židů. 1914, **34**, s. 1.
- WALDSTEIN, Emil. Několik slov úvodem. *Židovský kalendář*. Praha: Spolek židovských akademiků Theodor Herzl, 1920, **1**, s. 22-24.
- ZIRKL, Vilém. Siegfried Kapper: životopisný nástin. *Kalendář česko-židovský*. Praha: Spolek českých akademiků - židů, 1881, **1**, s. 70-76.

Literatura

- BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.
- ČAPKOVÁ, Kateřina. Československé sionistické hnutí v nových historických souvislostech. In: *Židovská menšina v Československu ve třicátých letech*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2004. ISBN 80-85608-94-4.
- ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*. 2., přeprac. vyd. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-294-5.
- ČERMÁKOVÁ, Radka. Československá pluralistická demokratická společnost ve stínu nacistického Německa. In: *Židovská menšina v Československu ve třicátých letech*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2004, s. 9-20. ISBN 80-85608-94-4.
- DAGAN, Avigdor. The Press. In: *The Jews of Czechoslovakia: Historical Studies and Surveys: Volume I*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1968, s. 523-531.
- Dějiny českožidovského hnutí*. Praha: Svaz Čechů židů v Československé republice, 1932.
- DONATH, Oskar. *Židé a židovství v české literatuře 19. a 20 století: Od Jaroslava Vrchlického do doby přítomné*. Brno: Oskar Donath, 1930.
- FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0708-3.
- FRANKOVÁ, Anita. Hanuš Bonn. In: *Terezínské studie a dokumenty 1997*. Praha: Academia, Nadace Terezínská iniciativa, 1997, s. 280-290. ISBN 80-200-0615-X.
- HOFMANOVÁ, Jana. Českožidovské hnutí očima Egon Hostovského. In: *Náchodsko od minulosti k dnešku*. Náchod: Okresní muzeum Náchod, 2009, s. 345-362.
- HOSTOVSKÁ, Olga, Václav SÁDLO a Barbora SVOBODOVÁ. *Egon Hostovský a jeho radosti života*. Praha: Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 2018. ISBN 978-80-7308-764-7.
- HOSTOVSKÝ, Egon a Olga HOSTOVSKÁ. *Literární dobrodružství českého spisovatele v cizině, aneb, O ctihodném povolání kouzla zbaveném*. Praha: ERM, 1995. ISBN

80-85913-13-5.

- HOSTOVSKÝ, Egon. Participation In Modern Czech Literature. In: *The Jews of Czechoslovakia: Historical Studies and Surveys: Volume I*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1968, s. 439-453.
- HOSTOVSKÝ, Egon. The Czech-Jewish Movement. In: *The Jews of Czechoslovakia: Historical Studies and Surveys: Volume II*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1971, s. 148-154.
- JUPPA, Antonín. Novinář Jan Münzer. *Věstník Židovských náboženských obcí v Československu*. Praha: Židovská náboženská obec, 1982, **44**(5), s. 5.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918–1938): Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha: Libri, 2003. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-195-7.
- KIEVAL, Hillel J. Formování českého židovstva: Národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870–1918. Praha - Litomyšl: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-174-0.
- KREJČOVÁ, Helena. Kalendář českožidovský 1881 - 1938. *Židovská ročenka*. Ústřední církevní nakladatelství: Federace židovských obcí v ČR, 1989, **35**, 127-132.
- KREJČOVÁ, Helena. Příspěvek k bibliografii českých kalendářů 19. století. In: *Miscelanea: Oddělení rukopisů a vzácných tisků*. Praha: Státní knihovna ČSR, 1986, s. 207-267
- KROULÍKOVÁ, Lucie. Kalendář česko-židovský za redakce Egona Hostovského a Hanuše Bonna. In: *Cizí i blízcí: Židé, literatura a kultura v českých zemích ve 20. století*. Praha: Akropolis, 2016, s. 253-266. ISBN 978-80-7470-125-2.
- KŘEŠŤAN, Jiří, Alexandra BLODIGOVÁ a Jaroslav BUBENÍK. *Židovské spolky v českých zemích v letech 1918–1948*. Praha: Sefer, Institut Tereziánské iniciativy. 2001. ISBN 80-85924-27-7.
- KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút. Jiří Orten. In: *Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století*. Praha: Židovské muzeum v Praze. 2000. ISBN 80-85608-36-7
- KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie: Řada 2, Časopisy, díl 2. Časopisy České republiky 1919-1945 (CERBI C2). Část 2, Přehledy, rejstříky*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2007. ISBN 978-80-86249-39-5.

MIKULÁŠEK, Alexej, Viera GLOSÍKOVÁ a Antonín B. SCHULZ. *Literatura s hvězdou Davidovou: Slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 1998. Velká řada (Votobia). ISBN 80-7220-019-4.

MIKULÁŠEK, Alexej, Jana ŠVÁBOVÁ a Antonín B. SCHULZ. *Literatura s hvězdou Davidovou II: Slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2002. ISBN 80-7220-082-8.

ORT, Alexandr. *Evropa 20. století*. Praha: Arista, 2000. ISBN 80-86410-06-4.

Ottův slovník naučný: Třináctý díl. Praha: J. Otto, 1898.

PAPOUŠEK, Vladimír. *Egon Hostovský: člověk v uzavřeném prostoru*. Jinočany, 1996. Profily. ISBN 80-860-2202-1.

PAVLÁT, Leo, ed. *Židé - dějiny a kultura*. 3., dopl. vyd. V Praze: Židovské muzeum, 2005. ISBN 80-868-8911-4.

PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-859-2433-1.

POKORNÝ, Jiří. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0508-2.

URBAN, Zdeněk. *Století českého kalendáře*. Praha: Svoboda, 1987.

VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-727-7312-7.

Internetové zdroje

Jiří Langer: 1894-1943. *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Tereziánské Iniciativy, Židovské muzeum v Praze, 2019 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/osobnosti/jiri-langer/>

HOSTOVSKÁ, Olga. Mecenáš Otakar Guth. *Roš Chodeš* [online]. Praha: federace židovských obcí, 2008, 70(9), s. 10-11 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.fzo.cz/wp-content/uploads/ros-chodes-2008-09.pdf>

SCHANELEC-JANKOWSKI, B. Jan. *Bohemia a Prager Tagblatt: pražské židovsko-*

německé noviny. *Maskil* [online]. Praha: Bejt Simcha, 2012, **12**(4), s. 6 [cit. 2018-05-7]. Dostupné z: <http://www.maskil.cz/5772/4.pdf>

Velká písmena – jména živých bytostí a přídavná jména od nich odvozená. *Internetová jazyková příručka* [online]. Ústav pro jazyk český Akademie Věd ČR, 2018 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=181>

Zionism: nationalistic movement. *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica, 2018 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Zionism>

Závěrečné práce

JUNOVÁ, Magdalena. *Židovská identita na stránkách Tribuny*. Praha, 2012. 57 + vii s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc..

MRNKOVÁ, Nina. *Novinář Otakar Guth (1882–1943)*. Praha, 2016. Bakalářská práce (Bc.). Metropolitní univerzita Praha. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc..

Teze Diplomové práce

Seznam příloh

Příloha č. 1: Titulní stránka prvního čísla *Kalendáře česko-židovského* z roku 1881 (obrázek)

Příloha č. 2: Titulní stránka *Kalendáře česko-židovského* z roku 1909 (obrázek)

Příloha č. 3: Titulní stránka čísla *Kalendáře česko-židovského* z roku 1937 (obrázek)

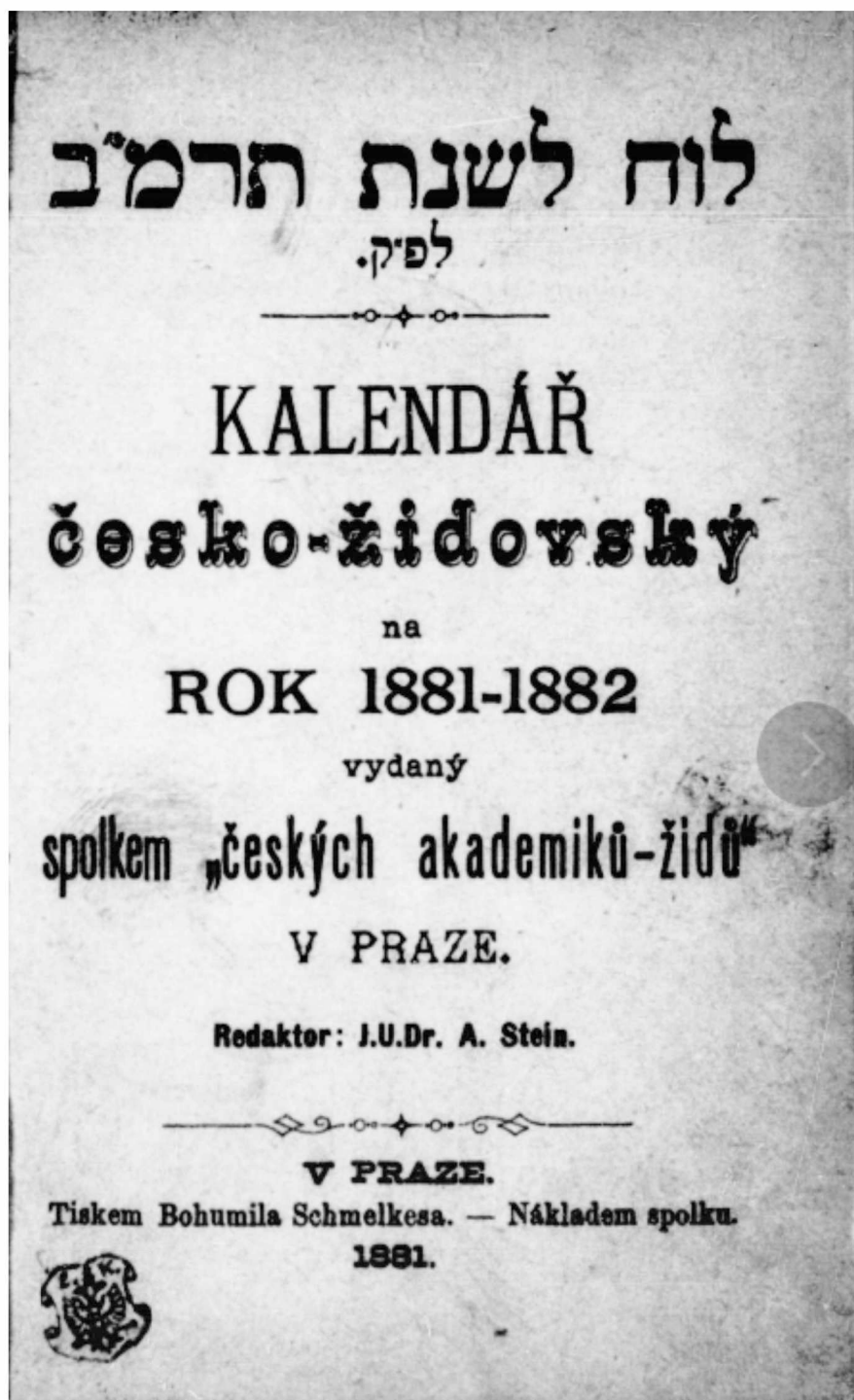
Příloha č. 4: Titulní stránka *Židovského kalendáře* z roku 1937 (obrázek)

Příloha č. 5: Reklama v *Židovské kalendáři* na sionistické periodikum *Židovské zprávy* (obrázek)

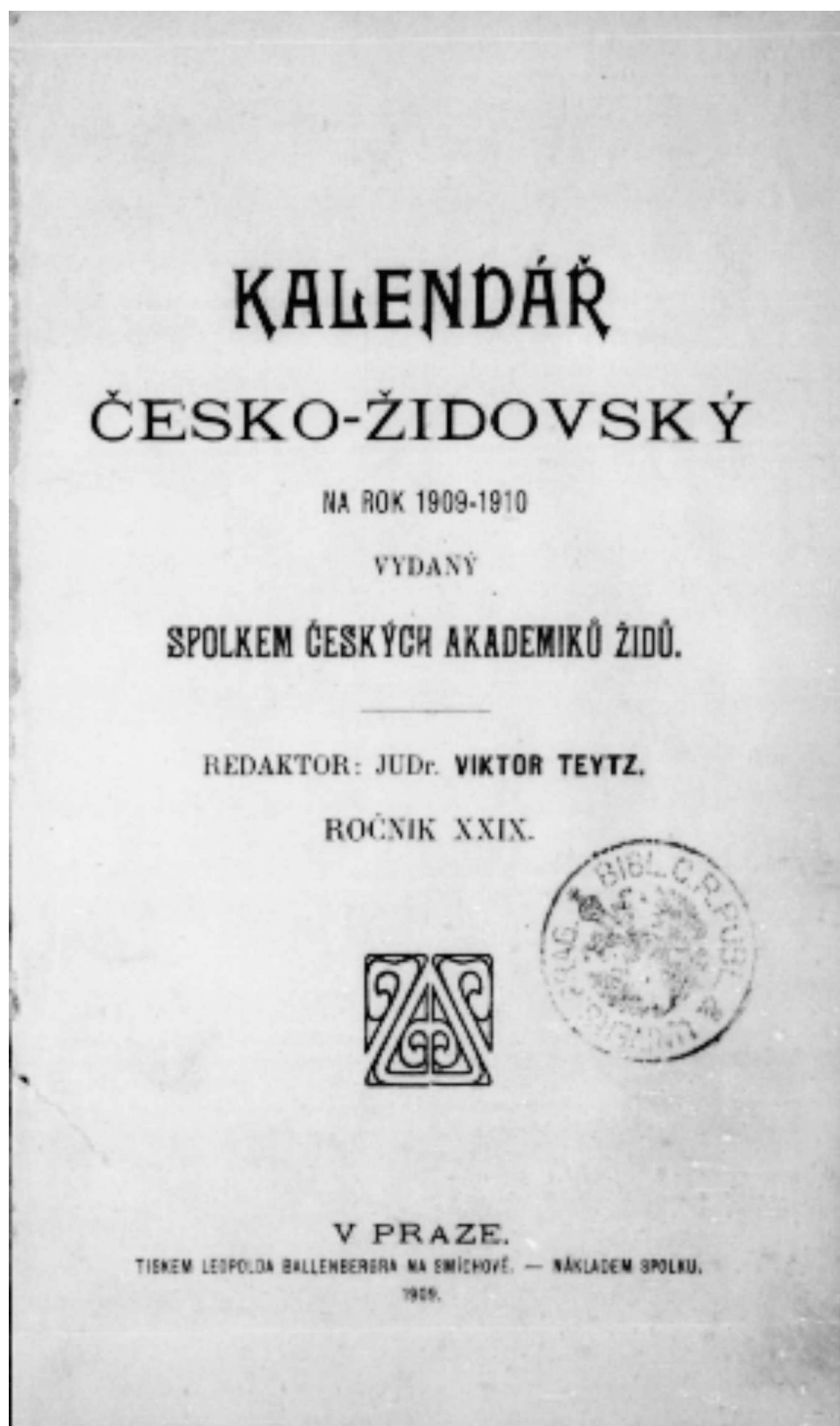
Příloha č. 6: Egon Hostovský na fotografii pravděpodobně z roku 1928 (obrázek)

Příloha č. 7: Egon Hostovský s Vladimírem Neffem v Paříži z roku 1936 (obrázek)

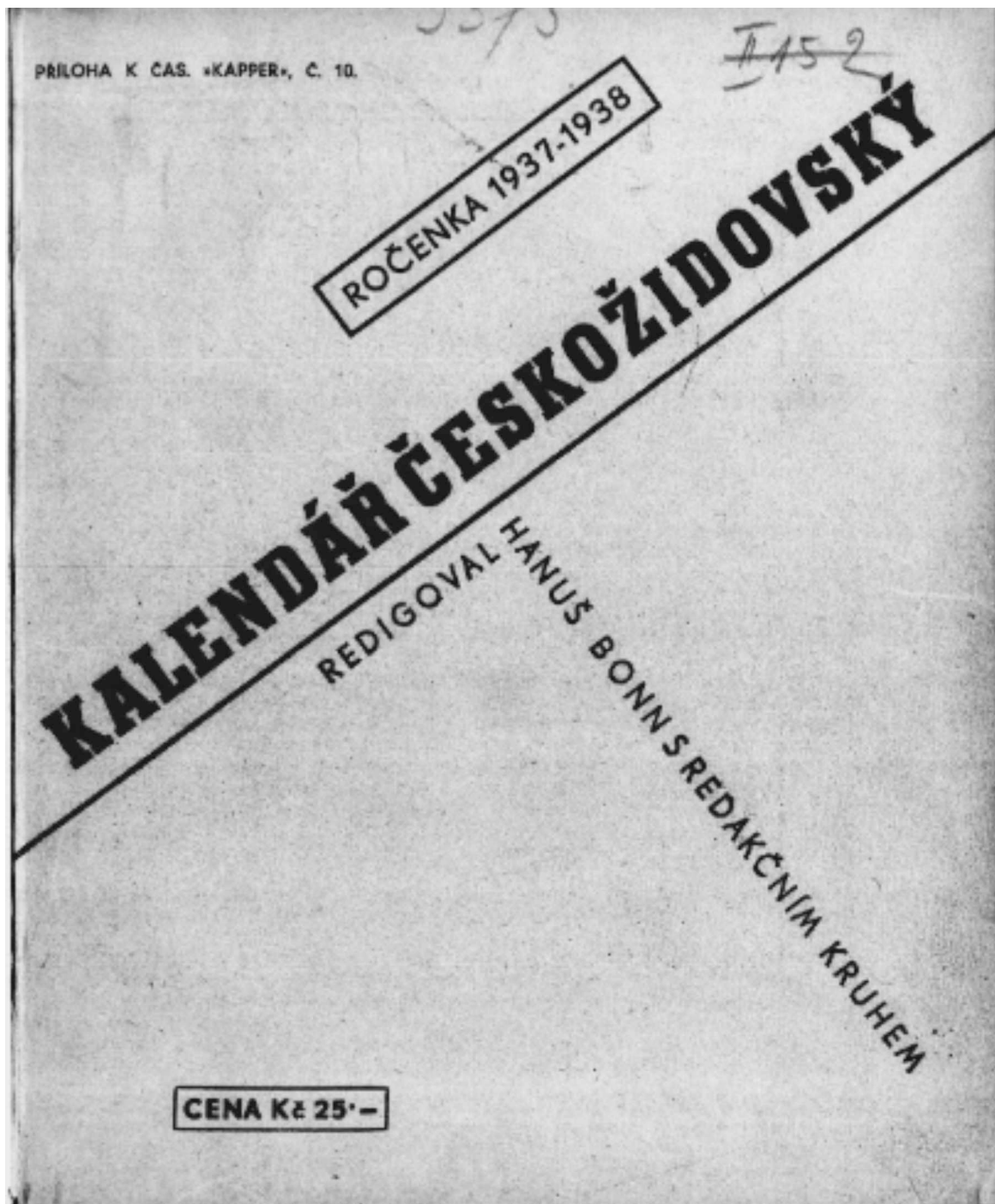
Příloha č. 1: Titulní stránka prvního čísla *Kalendáře česko-židovského* z roku 1881 (zdroj: Knihovna Židovského muzea v Praze)

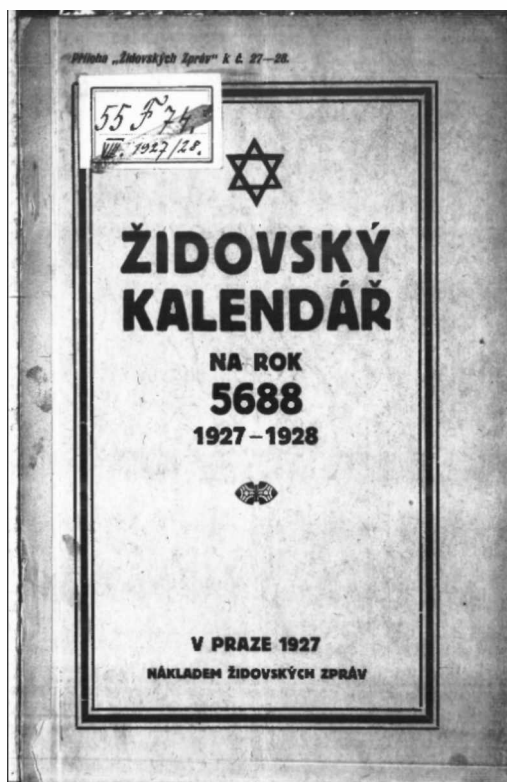
Příloha č. 2: Titulní stránka *Kalendáře česko-židovského* z roku 1909 (zdroj: Knihovna Židovského muzea v Praze)

Příloha č. 3: Titulní stránka čísla *Kalendáře česko-židovského* z roku 1937
(zdroj: Knihovna Židovského muzea v Praze)

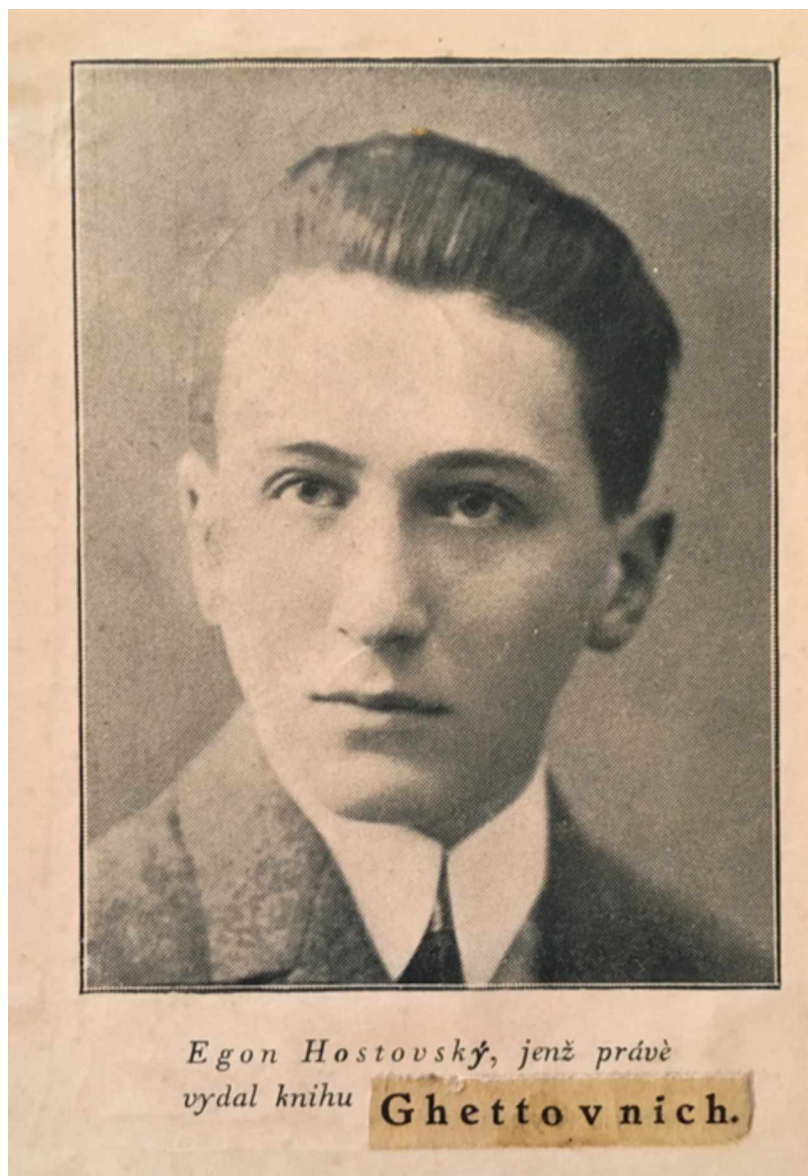
Příloha č. 4: Titulní stránka *Židovského kalendáře* z roku 1937 (zdroj: Knihovna Židovského muzea v Praze)

Příloha č. 5: Reklama v *Židovské kalendáři* na sionistické periodikum *Židovské zprávy* (zdroj: Knihovna Židovského muzea v Praze)

Příloha č. 6: Egon Hostovský na fotografii pravděpodobně z roku 1928 (zdroj: Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Egon Hostovský)

Příloha č. 7: Egon Hostovský s Vladimírem Neffem v Paříži z roku 1936 (zdroj: Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Egon Hostovský)

